Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 17 январь, 1974 шу. • № 8 (1525). • Мах 2 кеп.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совете, ВЦСПС-е, ВЛКСМ ЦК

1974 ШЕРА ЛАЬТТАНЦАРЕИ ХЬАЙБАШКАРЕИ ПРОДУКТАШ ДУКХАГIА ЯХАРИ КИЙЧЪЯРИ ДУХЬА ЮРТА БОАХАМА БОЛХЛОША ЛЕЛАЕЧА ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ХЬАКЪЕХЬА

КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о, ВЛКСМ ЦК-ас чIоагIа раьза хинна белгалдоакх, 1973 шера ялат а лаьттанцарен хьайбашкарен йоаха кхыйола продукташ а дукхагIа яхари кийчъяри духьа юрташкарча къахьегамхоша лелаьяча Ерригсоюзни социалистически яхьах юрта боахам дIахо дегIабоалабаран цун эффективность лакхъярах, пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заданеш кхоачаши тIехкхоачаши яра КПСС XXIV съездо оттадаь декхараш толаме кхоачашдара тIехьара шерра болам хинна хилар. Яхь белгалъяьнна хиннай дукхача наха цунна юкъе дакъа лацарца, гIулакх творчески леладарца, Iилмана карагIдаьннараш, дикагIйола опыт производствана хьинаре юкъекхахьарца, хIаьта дикача толамашца чакх а яьннай. Мехка цIаккха а ца лакхбаьча тайпара лакхбаьб ялатийн боамбен хьувкъам, уж эцара паччахьалкхен планаш тIехкхоачашъяьй. ДукхагIа хьа а йоах, кийч а ю шекара свекла, ганараш, коартолаш, дуккха кхы тайпа юртбоахама культураш а хIаьта иштта хьайбай продукташ а.

Юрта боахама болхлоша доаха толамаш паччахьалкхен экономически низ чIоагIбара юкъе, советски халкъа хьал-торо лакхъяра юкъе лоаца ондда дакъа да. Уж даха вIаштIехьдаьннад юрта боахама мамогга чIоагIагIа интенсификаци яра тIаберзабаь парте никъ леррагIа чакхбахар бахьан долаш, колхозхоша, совхозий болхлоша, специалисташа, хIаьта иштта городийн промышленни центрийн къахьегамхоша а хьинар ца кходеш къахьегарах. Из да партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, советски юртбоахамен органаша боккха организаторски политически болх барах хьахиннар.

КПСС Центральни Комитега декабрьски (1973 ш.) Пленумо къоабалъяьча, СССР Лакхехьарча Совета сессе чIоагIъяьча халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плана тIа оттадаьд юрта боахам дегIабоалабара темпаш лакхъелга. 1973 шера даьха толамаш укх шера чIоагIдаь ца Iеш, царел тIехловла а деза.

1973 шера итогашцеи пятилетка диълагIча, къоастамбеча шерарча декхарашцеи дувзаденна КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даь Кхайкарал дег тIара раьза хинна хьаллаьцад юрта боахама берригача къахьегамхоша. Цу кхайкарала жоп а луш, хьалха латтача колхозхошеи совхозий болхлошеи керда йоккхагIйола рубежаш белгалъю. Къахьегама коллективашка кийчъеши чакхйоахаши я юртбоахама производствана дIахо интенсификаци яра, лаьтта леладарен хьайбаш леладарен культура лакхъяра, лаьттах, удобренеех, техниках, кхыча материальни ресурсех пайда дикагIа эцара тIаерзаьа мероприятеш. Лаьттай структура эргайоахаш тоаю, керда торонаш лех ялаташ дIадув лаьтташ шердара, чакхдоахаш гIулакхаш да доаханга Iа дика даккхийтарай бIаьстан юхье кхашка дергдолча балхашта кийчо тIехдика яран.

Къахьегамхой инициатива къоабалъеш а хьаллоацаш а, КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совето, ВЛКСМ ЦК-ас соцам бу:

Лаьттанцарен хьайбашкарен йоала продукташ дукхагIа яхаран кийчъяран оттаяь 1974 шерара заданеш толаме кхоачаши тIехкхоачаши яра тIехьара низ бола болам хиларах тарра Ерригсоюзни социалистически яхь дIахо дегIайоалаяра боккха лоархIам а беш юрта боахама берригa болхлой яхьа юкъеозара шерра политически организаторски болх боаржаболба, цар уйла общественни производства эффективность мамогга лакхъяра, йолаш йолча резерваех биззагIа пайда эцара, лаьттанцарен хьайбашкарен йоаккхача продукце единицагIа дIаподар кходара тIаерзайойла союзни республикай компартей Центральни Комиташа, парте крайкомаша, обкомаша, окружкомаша, горкомаша, райкомаша, СССР Министерствашеи ведомствашеи, союзни автономни республикай Министрий Советаша, къахьегамхой депутатий краевой, обласной, окружной, городской, районни Советий исполкомаша, профсоюзни комсомольски организацеша.

Социалистически яхье керттера хила деза ялатийн кхыча юртбоахама культурайн хьувкъам лакхбелгеи чубахьилгеи, хьайбай продукци дIахо дукхагIа йоахилга, ерригa юртбоахама продукташ паччахьалкхенга йохкара планаши социалистически декхараши хIара колхозо, совхозо, районо, округо, областо, края, республико тешшаме кхоачаши тIехкхоачаши делга, производства экономически хьокхамаш тоаделга.

Юрта боахама болхлой Ерригсоюзни социалистически яхье котъяьннараш ялат, боамби, шекара свекла, коартолаш, баьцадаараш, сом, комсаш, чаь лорд, даьтта доаха культураш, дулх, шура, фуаш, тха лаьттанцарен хьайбашкарен йоала кхыйола продукташ дукхагIа яхарен уж паччахьалкхенга йохкарен халкъа боахама планаши социалистически декхараши кхоачашдарен даькъе хьокхамаш лакхдаь я юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара, хьайбаш доакъарашца Iалашдара, доахани коа тIара оалхазараши дебадарен цар продуктивность лакхъярен, къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дIабода мах лохбарен цун дикал тоаярен, хьокхамаш эггара дукхагIа лакхдаь а йола союзни автономни республикаш, краяш, областаш, къамий округаш, районаш а хIаьта иштта колхозий, совхозий, боахамий юкъарчеи кхычеи юртбоахама предприятей, отделеней, участкай, бригадай, фермай, звеньяй коллективаш а лоархIаш хилар оттадолла.

Районашта, къамий округашта, колхозашта, совхозашта, юртбоахама кхыча предприятештеи организацештеи — юртбоахама продукци дIахо дукхагIа яхари паччахьалкхенга йохкари духьа лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхье котъяьннарашта тела дипломаши ахчан премеши тIехьа а йолаш карара кара тела 930 КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦIе байракх оттайойла, царех:

— районаштеи къамий округаштеи — 5 эзар сомагара 15 эзар сомага кхаччалца ахчан премеш а йолаш карара кара тела 230 ЦIе байракх;

— СССР юрта боахама Министерства системерча колхозашта, совхозашта, боахамий юкъарчеи кхычеи юртбоахама предприятешта а организацешта а хIаьта иштта Iилма-тохкама учреждениешта а — 686, СССР кхачан промышленноста Министерства системерчарна — 12, СССР дулхеи шурийн промышленноста системерчарна — 2 карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премеши.

Союзсельхозтехника, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства, СССР заготовкай Министерства, СССР Министрий Совета Паччахьалкхен хьун боахама комитета предприятейи организацейи коллективашта — Ерригсоюзни социалистически яхье котъяьннарашта тела дипломаши ахчан премеши тIехьа а йолаш 42 карара кара тела КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦIе байракх оттайойла, царех: Союзсельхозтехникана — 12, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана — 10, СССР заготовкай Министерствана — 14, СССР Министрий Совета Паччахьалкхен хьун боахама комитета — 6 ЦIе байракх.

СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, СССР кхачан промышленноста Министерствана, Союзсельхозтехникана, СССР заготовкай Министерствана, СССР Министрий Совета Паччахьалкхен хьун боахама комитета, хIаьта иштта шоай системе юртбоахама предприятеш йолаш йолча кхыча министерствашта ведомствашта тела оттаьяча порядкагIа министерствайн, ведомствайн, профсоюзий ЦК-айн карара кара тела ЦIе байракхаш оттайойла, хIаьта иштта предприятейн организацейн коллективашта — социалистически яхье котъяьннарашта материальни поощрени ергйола гIулакхаш а белгалдолла. ХIанзалца хинна хIара квартале е ах шера цкъа Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш яра а СССР юрта боахама Министерства (юртбоахамера йоаца продукци йоахача предприятешка гIолла) СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерства, СССР заготовкай Министерства, Союзсельхозтехника, СССР Министрий Совета Паччахьалкхен хьун боахама комитета предприятейн организацейн коллективашта министерствай, ведомствай, профсоюзий ЦК-ай карара кара тела ЦIе байракхаш телара а порядок ше йолча ютийла.

Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш елгеи колхозашта, совхозашта, кхыча предприятештеи организацештеи, районашта, къамий округашта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракхаш хьежаелгеи укх соцамга хьежжа шера баьча балхах хьахиннараш теркал а деш чакхдоахаш хилар оттадолла.

Ерригсоюзни социалистически яхь шерра дегIайоалаяр а дикагIйола опыти Iилмана карагIдаьннараши юкъекхахьар а духьа, республике, крае, областе, районе эггара дикагIдола толамаш даьхачеи цу лаьрда тIа юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продуктивности дикка лакхъелга Iалашдаьчеи, дIабода къахьегам, продукци яккхарга бода мах лохбаьча, продукце дикал тоаяьча отделеней, участкай, бригадай, звеньяй, хьайбаш леладеча фермай коллективашта, яхье къаьстта белгалбаьннача трактористашта - машинисташта, комбайнерашта, шоферашта, шурийнеи дулхаи лаьрхIа хьайбаш, хьакхарч, коа тIара оалхазараш леладеча фермай, жа Iуй бригадай болхлошта, боамби, коартолаш, баьцадзараш, сом, комсаш, чай, кIомал кхебарашта, хIаьта иштта кхы тайпа ведущи профессеш йолча болхлошта поощрени ярга духьа тела министерствайн (ведомствай) профсоюзий ЦК-айн сийлен дипломаш оттайойла.

Сийлен дипломаш еннача производственни подразделеней коллективаштеи профессешта яхье котбаьннараштеи цIи тIа а теха памятни совгIаташ телаш хилар оттадолла.

Ерригсоюзни социалистически яхье доккхий производственни толамаш даьхача колхозхошта, совхозий болхлошта, юртбоахама предприятейн организацейн инженерно-технически болхлоштеи гIулакхерча нахаи «1974 ш. социалистически яхье котало яьккхар» яха ерригача Союзе цхьатара йола знак луш хилар оттадолла.

Пхе шера задани ханал хьалха кхоачашъяьча юртбоахама производстве хьалха даттарашта «ИйслагIча пятилетка ударник» яха знак лу цунца цIи тIатеха памятни совгIат а долаш. Из знак ялараx йола решени ю йоаггIаш йолча министерстваи (ведомства) профсоюзий ЦК-аси.

СССР халкъа боахама карагIдаьннарий выставке Ерригсоюзни сийлен доска оттадолда ийслагIча пятилетке эггара доккхагIа производственни толамаш даьха колхозий, совхозий, боахамий юкъереи кхыйолеи юртбоахама предприятейн организацейн коллективаш тIаязъе. Цу коллективай балха опыт шерра гойтилгеи цунна пропаганда елгеи вIаштIехьдоаккхалда СССР ВДНХ.

ЦIе байракхаш хьожаяьча къамий округашта, районашта, колхозашта, боахамий юкъарча предприятешта, Iилма-тохкама учреждениешта ахчан премеш паччахьалкхен бюджетерча ахчан чотах телийла, хIаьта совхозаштеи паччахьалкхен кхыча предприятештеи организацештеи — пайда е планал совгIа кходаьча ахчан чотах. Фермай, бригадай, звеньяй коллективаштеи производстве хьалха латтараштеи — Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннарашта паччахьалкхен бюджетерча ахчан чотах телалда цIи тIатеха памятни совгIаташ.

Ер пятилетка чакхъяллалца дIахо хьолда предприятейн организацейн болхлошта премеш телара 1953 ш. 11 апрелерча № 1002 йолча СССР Министрий Совета соцам тIа министерствашта оттадаь ахчан боарамаш 0,05 процентагара 0,1 процентага кхаччалца лакхделга.

Союзни республикай компартей ЦК-ашта, парте крайкомаштеи обкомаштеи, союзни автономни республикай Министрий Советашта, крайисполкомаштеи облисполкомаштеи мукъа лулба:

— ийслагIча пятилетка заданеш 4 шера кхоачашъяьи 1974 шера планаш тIехкхоачашъяьи колхозаш, совхозаш, юртбоахама кхыйола предприятеши организацеши орденаш ялара хьачутела:

— къахьегама овсарле лакхъяра, юртбоахама культурай хьувкъами общественни хьайбай продуктивности лакхъяра, 1974 шера балха итогегIа халкъа боахама планаши социалистически декхараши кхоачашдара даькъе дикагIдола толамаш даьхаи къахьегама хьинар гайтаи бола колхозхой, совхозий, транспортни, заготовительни, паччахьалкхени юрта боахамеи боахамий юкъарчеи предприятей болхлойи гIулакхера нахи СССР орденаши медалаши ялара хьачутела.

СССР юрта боахама Министерствана, СССР мелиорацеи хин боахамеи Министерствана, Союзсельхозтехникана, СССР заготовкай Министерствана тIадуллалда колхозий совхозий боахамий юкъареи кхыйолеи юртбоахама предприятейн организацейн, хIаьта иштта Iилма-тохкама учреждений — социалистически яхье котъяьннарий дикагIйола опыт Iомаярен юкъекхахьарен хьалда программа 1974—1975 шерашка отта а яь чакхйоаккхилга. Цу опыта шерра пропаганда елга Iалашдолда, Iилмана карагIдаьннараши хьалха латта практикеи кердагIа йола технологеши къахьегама хIанзара методаши юртбоахама производствана хьинаре юкъекхахьар духьа дегIа а кхувлалда, чIоагI а долла Iилман учреждениешцара производственни коллективай бувзамаш.

Союзни республикай компартей ЦК-аша, парте крайкомаша, обкомаша, горкомаша, райкомаша, центральни моттигерчеи газетейи журналийи, радиовещание а телевидение а редакцеша Iалашдолда юрта боахама болхлой Ерригсоюзни социалистически яхьа лелам шерра бувцаргбола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга, массе оагIорахьара хьахьувкхийла кхаш леладеча, хьайбаш леладеча, кхыча доакъошка доккхий производственни толамаш доахача, техниках кхетаме пайда эцача, продукце единица яккхарга дIаухийта къахьегами материальни средстваши лохъеча хьалха латтарий, новаторий опыт. БиззагIа хьагойталба отрасле творчески декхараш кхоачашдара организатораш хиларах тарра специалистий, технологий, Iилма-технически прогресси юрта боахама интенсификацин чакхйоахарий лоархIам. Пропаганда йойла юкхьанцарча партийни организацеша юрташка беча балха дикагIйолча опыта, наха политически кхетам балара, тIайица декхараш хIара коллективо, юртарча хIара къахьегамхочо кхоачашделга Iалашдара даькъера цар керттерча лоархIама.

• • •

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК чIоагIа дог тийша я, юрта боахама болхлоша 1974 шера ялат, боамби, шекара свекла, коартолаш, баьцадаараш, дулх, шура, фуаш, лаьттанцарен хьайбашкарен йоала кхыйола продукци дукхагIа яхари паччахьалкхенга йохкари духьа, ийслагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаю социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржаергйолгах шоаш чIоагIа дог тийша хилар.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ТОЛАМАШ

Дикача толамашца чакхдаьккхар дIададаха 1973 шу «Грознефть» объединене Старогрозненски автотранспортни контора къахьегамхоша. Мухь дIабахьара паччахьалкхен план 105,8 процент кхоачашйир цар, къахьегама овсарле планагIа хила езачул 9,4 процент ай а еш.

Из толам боаккхаш къаьстта доккха дакъа лаьцар рационализатораша. ДIададахача шера 30 рационализаторски предложени йир цар. Царех 23 производства юкъейоалайир. ХIаьта хьахинна пайда 4.900 сом хилар, планал совгIа 100 сом.

Къаьстта мах бола рационализаторски предложени юкъейоалайр производстве инженераша В. Н. Новикова, П. Г. Ермолаева. АК-75 автокрана цар яьча приспособлене чIоагIа аттача баьккхар крановщикий болх. ХIаьта цу гIулакхо баь пайда 640 сом хилар.

Экономика лакхъяра боккха пайда беши лоархIамеи яр рационализатораша механика И. В. Агеева, трактористa В. И. Гузенкоc, токара В. Д. Резвикова производстве юкъейоалаяь рационализаторски предложенеш а.

«1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа промышленноста, гIишлошъяра, транспорта болхлой Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-е, ВЛКСМ ЦК баь соцам дег тIара къоабал а баь ийслагIча пятилетка укх диълагIча, къоастамбеча шера рационализаторски предложенеш производства юкъекхахьарца 5,5 эзар сом маьха пайда бе дош деннад Старогрозненски автотранспортни контора рационализатораша.

А. ТИЩЕНКО.

ПАРТЕ ТIАХЬЕХ:

КIЕЗИГАГIА ХIАМА ДIА А ДОХИЙТАШ ПРОДУКЦИ ДИКАГIЕИ ДУКХАГIЕИ ЯККХА

Дукха ха я Алиев Увайса «Назрановский» совхоза хьайбай боахаме болх бу. Даим шийна хьалхашка латта декхараш дика кхоачашдеш, хьайбашкара дукхагIа продукташ яхара баьржача къовсаме хьалхле лелаеш хьавоагIа из.

Пхи шу да Увайс Iаьсий кхедеш вола. Цо Iунал деш дола Iаьсий унахцIенеи тоаденнеи хул. Доакъарга даллалца леладу цо кагий Iаьсий, цул тIехьагIа уж дIалу йоккхагIйолча группе.

Хьайбай боахам дегIабоалабеча дика толамаш дахарах Алиев Увайса къахьегам вай правительствас белгалбаьккхаб «За трудовое отличие» яха медаль яларца, иштта цунна тийннай дукха а Сийлен грамоташ, ахчан премеш.

1973 шера шийна группера хIара Iасилга дени буси 350 грамм дулх тIаккхетийтар цо, планагIа 330 грамм йолча.

— Из селла боккха толам а бац, — йоах Увайса. — ИйслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера аз дош деннад айса Iунал деча группера хIара Iасилга 500 граммал кIезигагIа доацаш дозал тIаккхетийта. Цу гIулакхa тхога торонаш йолаш а я.

Хьайбаш дика Iангардахара, царгара продукташ дукхагIа яхара, 1974 шера планаш а социалистически декхараш а кхоачашдара совхоза фермай болхлоша шерра яхь йоаржаяьй. Цу яхьа юкъе ба Iаьсий леладераш а. Масала, хIара Iасилга дени буси 500 грамм дозал тIаккхетийташ, Iаьсий ца къастийташ бIарчча бетта болх баьчоа яла оттадаьд цIе вымпели 30 сом ахчан премии.

Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даь Кхайкарали, «1974 шера лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа юрта боахама болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа» КПСС Центральни Комитета, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ Центральни Комитета баь соцами къоабал а беш фермай болхлой къовсаме баьннаб ийслагIча пятилетка диълагIа, къоастамбеш дола шу беркате хилийтара. ХIаьта цу къовсаме массаза санна хьалха латташ ва ше караййца болх безаши цунах вашаши къахьегаш вола хьайбаш леладер Алиев Увайс.

Р. МАЛЕВ.

СУРТА ТIА: «Назрановский» совхоза дикагIвола Iаьсий леладер Алиев Увайс.

И. ПЛИЕВА сурт.

ГIУЛАКХАШЦА ЖОП ЛУ

ЧIоагIа дог гIоздаьнна КПСС ЦК партега, советски халкъага даь Кхайкхарал хьал а лаьца хьинар айденна къахьегаш ба ийслагIча пятилетка диълагIча шера Грозненски бурув тохара балхий управлене бурув деттараш. Цу лоархIамерча документах «1974 шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяра промышленноста, гIишлошъеча, транспорта болхлоша Ерригсоюзни социалистически яхь йоаржаяра» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамаи жоп а луш хIара сменагIа шийша норма кхсачашъеш дукха бригадаш я управлене.

Хьинаре къахьегарца иштта белгалъяьннача бригадех я бурув детта мастераш М. Мерзоев, В. Тайсаев, А. Мау, Н. Гусаков, Г. Черников, У. Шидиев керте латта бурув детта бригадаш. ДIададахача шера задани шозза тIехкхоачашйир цар. Царна юкъе а белгалъяьнна я У. Шидиев керте латта бригада. Цо бурув а тохаш йоаккхаш я вай мехка эггара кIоаргагIа лоархIаш йола скважина. 13-ча январе скважина йоаккхача тоха лаьрхIа хинна 6500 метр бурув теха яьннай из. ПроектагIа лаьрхIачул совгIа кхы а 500 метр бурув а тохаш 7 эзар метр кIоаргдалийта дерхI цо скважина йоаккхача тоха бурув. Геологаша яьча анализех иштта кIоаргачара гучадала дезаш да дукха мехкдаьттеи гази.

Цхьаккха хьовзам ца хулийташ, дерригa производственни хьокхамаш дика долаш иштта кIоарга бурув техад бригадас шийна оборудованех бизза пайда эцарах, керда техникеи технологии производствана юкъекхахьарах, ше дукхача шерашка Iоаьйча опытах бизза пайда эцарах.

КПСС ЦК даьча Кхайкаралаи партеи правительстваи соцамаи жоп а луш бригадас дош деннад пхе шера задани диъ шера кхоачашъе, планагIа лаьрхIачул совгIа паччахьалкхенна бIаьш эзараш сомаш кходе.

Уж декхараш толамца кхоачашдара бригаде къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба бурув деттар Суровецкий Александр, бурув деттарий гIончаш Алиев Инал, Асхабаев Асутди, Ефремов Александр, иштта кхыбараш.

Д. ГАБАЕВ,

Грозненски бурув тохара балхий управлене Центральни инженерно - технологически служба смении начальник.

ДЕГАШ ГIОЗДАЬХАД

ИйслагIча пятилетка диълагIа, къоастамбеш дола шу кхы а беркатегIа дара партии советски халкъи тIахьехаш КПСС Центральни Комитето даь Кхайкарал а «1974 шера лаьттанцарен хьайбашкарен продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа юрта боахама болхлоша лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа хьакъехьа» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам а бувцаш къахьегамхой собранеш хиннай тха колхоза массе производственни участкашка. Цар цига тIайийцад 1974 шера дола керда социалистически декхараш, уж кхоачашдара белгалдаьд хьалда гIулакхаш.

Партеи правительстваи цу лоархIамерча исторически документаша чIоагIа дегаш гIоздаьха къахьегаш ба хIаиз тха колхозхой. Дика лара йоллаш ба уж хургболча хьувкъама.

Колхоза механически мастерске сухалбаь тоаеш латт техника, моттигереи минеральни удобренеш тоссаш хьаьндеш да лаьтташ, баьцадаараши, хьажкIаши, кхыйола культураши кхеергйола дерригa лаьтташ дIа-хьа дийкъад механизированни звеньяшта, царна керте оттабаьб балха говзал йоккха йола механизатораш. Цар дика кхетаду кхашкара бIаьстан балхаш ханнахьа дIадоладара йоаггIаш йола кийчо ярцеи хьинаре къахьегарцеи мара укх шера хьалхашка латта социалистически декхараш кхоачаш дулургдоацилга. ХIаьта уж доккхий да. 1974 шера оаха лакха лаьрхIад 4.200 тонн ялат (хьажкIаш а тIехь), 4.500 баьцадаараш, иштта дика хьувкъаергья кхыйола культураш а.

Сона белгалбаха лов укх Iан хана кхашка моттигера удобренеш дIаозачеи, гIайоттачеи, дIайоаржечеи камаьхала а йоалаш къахьегаш бола тха колхоза дикагIбола механизатораш Солтаханов Султан, Ташухаджиев Ваха, Ибрагимов Къоасам, кхыбараш. ПланагIа кхашка тасса еза моттигера удобренеш 12.000 тонн я, хIаьта 6.500 тонн кхашка дIайихьаи дIайоаоржайи даьнизд тхо. Механизатораша дош деннад ер бутт чакхбалалехьа планагIа йоагIаш йола ерригa удобренеш кхашка дIаэза а дIайоаржаяь а бовла.

Парте тIахьехамаша дегаш гIоздахача тха колхозхоша укх шера керда толамаш дахарца гIадйнга дерхI вай сийлахь-йоккха Даьхе.

В. ВЛАСОВ,

Грозненски района «Советская Россия» колхоза керттера агроном.

ВЕЖАРИЙ ВIАШАГIКХЕТАР

Нохчийн ГIалгIайн областаш вIашагIкхийтта 40 шу дизарга

Боккха кхаъ хилар Нохчечени ГIалгIайчени къахьегамхошта, уж шин автономни область вIашагIтохара советски правительствас яьча решенех. 1934 шера 15 январе ВЦИК-а баьча соцам тIа аьнна: «Нохчийн ГIалгIайн автономни областий баха къахьега нах шоай лоIаме раьза хиларах, ВЦИК Президиумо соцам бу: ГIалгIай автономни область Нохчий автономни областаца вIашагIтохийла, городе Грозне центр а хургйолаш Нохч-ГIалгIай автономни область хьа я еш...».

Мотт а культура а вIаши гаргайола, вежарашха дола шин халкъ — нохчийн гIалгIайн дукха ха хьалха дена гIийртаб вIашагIкхета.

Нохчечени ГIалгIайчени партийни организацеша 1933-ча шера боккха болх бир областаш вIашагIкхетара гIулакх практически отта а даь, из дIадовзийташ.

1934 шера 12-ча январе денз 17-ча январе кхаччалца йолча хана Нохч - ГIалгIайчен вIашагIкхийтта партийни конференци хилар.

Конференци чаккъьялар XVII-ча партийни съезда кийчо яра хьале, Нохчечени ГIалгIайчени коммунисташа цхьана дийцар лоархIаме боахама-политическиземешаш, Нохч - ГIалгIайчен экономикен культурей дIахо а лакхъяра тIадерзадаь хьадда дола гIулакхаш оттадир. Конференце бань беррига болх, делегаташа даь къамаьлаш, цуи резолюции социмаши пролетарски интернационализма чулоацам болаш да. Нохч-ГIалгIайчене къамий политика ленински принципаш котъялар гойташ да.

Гулбеннараша чIоагIа тIоараш а детташ председателал деш волча новкъоста Махарадзе хьайийллар конференци. «Вай конференци ю Нохчийн ГIалгIайн областашта ше къаьстта дика ха эттача хана, — аьлар цо. — ДIадаха шу дар вай ТОЗ-аш геттара чIоагIа организационно - боахама хьакъехья чIоагIъеш хинна шу... ТОЗ-аш боккъонца дола коллективни боахамаш а хинна дIаайттад... Вай хьадда дола декхараш оттаде деза, хьалха вай баьча балха тIа дийнна деррига гIалаташи юкъагIдитараши белгалдаха деза, мехкдаьтта промышленность тIехьайисачара хьалхайоаккхаргйолаш XVII-ча партсъездага йолча тезисашка хьежжа дола декхараши гIулаккаши оттаде деза...».

Конференце ла а дийгIар, йийца а йийцар ВКП(б) Къилбаседа Кавказа крайкомо яь Нохчий, ГIалгIай обкомий, ревизионнии мандатнии комиссей, КК—РКИ докладаш. Парте обкома состав, краевой партийни конференце бахийта делегаташ хержар.

Партийни конференци даькъала йийцар города промышленни предприятей болхлоша — ударникаша, юрта боахама ударникаша, интеллигенце. Шеча Эскара, къаман кавалерийски полка викалаша, Октябрьски района кхалнаха, пионерашеи комсомольцашеи. Уж чIоагIа раьза хилар Нохчечен ГIалгIайчен вIашагIкхеташ хилара, дIахо а болхлойн къахьегача ахархойн цхьоагIо, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдергхиларах тешам белар Нохч - ГIалгIайчен партийни организацена.

Конференце делегаташа моарщал луш телеграммаш яхийтар парте Центральни Комитетагеи ВКП(б) ЦК Къилбаседа Кавказа края хьакъехьарча бюрогеи.

ВIашагIкхийтта Нохч - ГIалгIай автономни областага яр цу хьарча техникаца Iалашъяь дегIаена мехкдаьтта промышленность, моттигерча лоархIама промышленни предприятеш, юрта боахам бола территори.

1933 шера «Грознефть» трестах мехка доаккхаш хиннача дерригача мехкдаьттах 32 процент мехкдаьтта, бензинах 76 процент, дерига парафин луш йола эггара йоккхагIа трест а хинна дIаэттар. Духхьал хьалхарча пятилетка шерашка областа промышленноста юкъе вера 9 эзар керда болхло, царех 3,5 эзар нохчо а волаш.

Конференце белгалдаьккхар промышленносте 2 крекинг - установка, «Алко», «Баджера» яха трубчаткаш хьал а яь, болх бе йолаялийтар. Хьалъяьйоалаш латт химически анетоно-бутилови завод, шерьяьй Грозненски консерви завод. Ассинске хьалъеш латт консерви завод, шера 75 миллион кизга банка арахецаргйолаш хьалъяьйоалаш латт стеклотара йоккха завод. — иштта дувлар конференце.

Мехкдаьтта промышленность оборудованеца Iалашъеш йола «Красный молот» завод эргаьккха тоайир. «Галля» зIанараш арахеца йолайир цу предприяте. СССР цаI мара йоаца парафинови завод шеръю, эргаьккха тоа а ю.

Бурув тохара болх тоабар, социалистически къахьегам, новатора - бурильщика Рябова методаш хIара денна юкъейоалаяр, бурув сихагIа тохар — уж декхараш керттера дар тIехьа дисар дIадаккхара. Конференцес парте обкома тIадиллар лоацача хана ерригача буровойша Рябова санна болх бергболаш, юккъера лаьрхIача станоко бетта 300 метр бурув тохаргдолаш гIулакхделга.

МагIалбика мехкдаьтта карадерзадеш деча балхашта тIехь пхьайолча участкашка доккхий толамаш даьха хиларах дийцар партконференце ший резолюце тIа. Энергетически база а 75 километр зIы а йиллаяр. Толамца буллаш латтар Моздок — Малгобек яха готта машинникъ. МагIалбика гIишлонхоша тIагIертта чIоагIа къахьегарах, МагIалбике дIабахийтача къаьнарча мехкдаьтта районашкарча толашагIболча ударникий ян. Рябова, Пехтерева, Цесара, Сыроватске, кхычар дIадоладарахи хьинаре болх барахи 16 январь тIакхоачаш монтаж яь яьхар 30 буровой, царех 15-нена бурув тоха доладир.

Индустриализаци яра ларда тIа социалистически новкъа эргабаьккха тоабора юрта боахам. Дукха трактораш, комбайнаш, сеялкаш яхкийтаяр Нохчий областе. Хьалхарча пятилетка шерашка юрта боахамга дIаяхийтар 16 миллион сома маьха паччахьалкхен средстваш.

Нохчийчененеи ГIалгIайченеи колхозаш яхкара керттера форма шоаш йолча ТОЗ-ашка вIашагIтехадар шаьрача районашка долча ахархой боахамех 52 процент. Нохчечененеи ГIалгIайченеи колхозаш ехкар эксплуататорски элементашеи социализма моастагIашеи чIоагIа къиза духьале а еш. Коллективизаци яра духьалбараша чIоагIа пайда ийбора шоаш лоаттабеча классови къовсаме тайпан традицеех. Iадатах, шариIатах, дIаяхача заман юхедисача кхыча гIулакхех.

Парте Нохчийн ГIалгIайн обкомий балхах йолча резолюце тIа конференцес декхар а даь тIадожадир «колхозаш яхкара гIулакха тешаме йола, производство чIоагIъеча хьалхалаттара хьокхам телаш йола чIоагIа колхозни актив хьаяра хIара денна къовсам лоаттабар».

Культурни хьакъехья область тIехьаюсаш хилар дIадаккхареи Советски Союза хьалха латтача районий боарамга цу даькъе из кхоачашъяреи декхар оттадеш, конференцес парте обкомаи ерригача парторганизацештеи тIадиллар берriga теркам школай балха тIабахийтар, школана Iаткъаш долэ классови гIулакхаш дIадахар. «Школана юкъедахьанза даргдац хьатIакхувча тIехьенна социалистически кхетам лургболв дешар хьехара большевистски чулоацами методаши», — йоахар резолюце тIа.

Ленински къамий политика кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме, класови элементашта духьал лоаттабеча къовсаме Нохч - ГIалгIайчен коммунисташта дола программни документ а хинна дIаэттар Нохч - ГIалгIайчен вIашагIкхийттача цхьоалагIча партийни конференце решенеш. Цар новкъостал дир Нохч - ГIалгIайчен коммунисташта хьалхашка латта боахама - политически декхараш толамца кхоачашдара.

Нохчийн ГIалгIайн областаш вIашагIкхетарах 1934 шера 14 — 15 марта Грозне хилар Нохчечени ГIалгIайчени Советий Чрезвычайни съезд. Ловца боаккхаш съездага телеграммаш ера Дагестанера, Къилбаседа - ХIирийчера, Черсий - Балкхаройчера.

Дагестански ЦИК телеграмма тIа яздаьдар: «Дагестански республика болхлой, колхозхой, берригача къахьегамхой цIерагIа дIаькъала юви оаха Нохч - ГIалгIай областа Советий Чрезвычайни съезд. Тхо тешаш да Нохчечени ГIалгIайчени вIашагIкхетаро социализм сихагIа хьалъяра, промышленность, социалистически лаьтта леладар, хьайбай боахам чIоагIа дегIабоалабара, форма къамани чулоацам социалистически бола культура дIахо а тоаяра новкъостал дергхилара».

В. ДЕРИГЛАЗОВА,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома партархива Iилман сотрудник.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАЬККХАД ШУ

Пятилетка кхоалагIа, хоадамбеш дола шу толаме чакхдаьккхар Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза шоллагIча отделене коллективо. Дика къахьийгар кхаш леладераша, механизатораша, хьайбаш леладераша. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара чуийцар 24,5 центнер гурахьа дийна ялат, 30 центнер фуалъяьха хьажкIаш. ХIаьта шекара свекла хьувкъам геттара лакха хилар — хIара гектара тIара чуера 430,5 центнер. Из хул ши план совгIа. Къаьстта белгалъяьлар Ачамазова РабиIатеи Такиева Шукраси кулгалдеш йола звенош.

Дика лард еллай совхоза болхлоша укх кердача шера хургболча хьувкъама. 1206 гектара тIа дIадийнад гурахьа дув ялат. БIаьсти юртбоахама культураш дIаювргйола деррига а лаьтта гурахье аька Iбдиллад. Из оахам деча шоай дийнахьара балха нормаш 110—120 процент кхоачаш а еш къахьийгар механизатораша Микиев Баудеи Абуев Ражапеи.

ДIадаха 1973 шу доккхий толамаш дахарца белгалдаьккхар отделене хьайбаш леладераша а. Паччахьалкхенга шура йоккхара шера план дикка тIехкхоачашъяьй цар. Шера планагIа хIара Iаттагара 1650 килограмм шура яккха езаш бар уж, хIаьта яьккхар 1700 килограмм совгIа хилар.

Ала деза, цхьа центнер шура яккхарга дIабода мах а планагIа боагIачул лохагIа хилар.

Хьайбай продукташ дуккхагIа яхара лаьцача социалистически яхье хьалхле лелаеш ба дояркаш Агахаджиева Пакант, Магамшерипова Хеда, Кушиева Киса. ХIаьта Кушиева Кисайна чакхдаьнна шу белгала хилар социалистически яхье башха дика толамаш дахарах «За трудовое отличие» яха медаль ялареи КПСС члений кандидаталла из дIаэцареи.

ХIанз шоай берriga низ оарцагIбаьккха къахьег отделене ферма болхлоша шура лаьгIа ца йолийташи, дизан дарстал долаши деррига доахан Iангара дахара. Цу гIулакхa боагIаш бола кечам баьб цига. Ферма юкхерча кIоагашка йолаш я 5200 тонн силос, вIашкатеха латт 600 тонн совгIа йол., иштта йолаш я 470 тонн сенажи кхыдола доакъари.

Ферма деррига балхаш механизаци яь да. Iан замалахь ерригача механизмашка цахаддаш болх байтара лаьрхIа цига хьожабаьб опыт йола механизатораш - коммунисташ Дадаев Хьасани, Даляев Iаддал-Iазеи, Хачароев Ахьмади, Бахаев ХIарони. Механизмаша болх мишта бу хьежа Iац уж. Цар тIахьожам лоаттабу доакъар хьатIа мишта дахь хьожаш а.

Хьахиннача 1974 шера кхы а овсарегIа къахьега лерхI шурийтоварни ферма болхлоша. Керда толамаш даха цар деган уравттаду, партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитета даьча Кхайкарало.

Г. ГРУЗИН.

Белорусски ССР. ИйслагIча пятилетке толаме болх бу Ленина цIерагIча Могилевски синтетически хьоаса беча комбината коллективо. Укхаза хьабеш бола тайп-тайпареи бе-бе басараш долеи химически хьоаса, технически таьш вай мехка масее мIинге долх. Тахан Могилевски лавсанах хьаю костюмаш, кхалнаьха кочамаш, кемаш тIа леладу чIоагIа мушаш, конвейерни ленташ, машиний чархаш кхестаю оасаш, кхыйола хIамаш.

Пятилетка чакхйоалаш комбината шоллагIа производство болх бе йолаялийта лерхI.

СУРТА ТIА: хьаьса юбилейни тонна — пятилетка диълагIча шера совгIат — кийчъеча дакъа лоацаш хинна сортировщикаш (аьрдехьара аьттехьа) Пыткова Мария, Дундарь Алла, Динькевич Мария, Баранчук Евгения, Клубаева Тамара, Соловей Людмила, Яцковская Елена.

Н. ЖЕЛУДОВИЧА сурт.
ТАСС фотохроника.

БАРТТАЙНАЧА КЪАМИЙ ДЕЗАЛЕ

САГА КЪАХЬЕГАМА ХАМ БАЬ ВАРГВАЦ

Шерра гIа а боахаш сихвенна кхай тIа водар Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни района Ленина цIерагIча колхоза механизированни звено кулгалхо Дзауров Iиса.

Лаьттанца болх беш зIамига волаш дIайолаеннай Дзаурова къахьегама биографи.

ХIанз дуккхача къамех латтача барт болча коллектива кулгалхо ва из.

ДIадахача шера гурахьа колхоза паркома секретарь Бадтиев Сергей Алихановичи сои цун звенос гIулакх деча кхашка дахар. Цу хана нарсаш чуэцаш бар уж. Тхо цига долаш ахаш мара чуийца яьннаяцар Дзаурова звено, цхьабакъда нарсаш дIаялара план кхоачашъяьяр.

— Масса саг ва хьа звеноца?— хаьттар оаха Iисайга.

— Нах тоъаргболаш ба — ткъаьитт саг. Са звеноца нонагIа бараш вайнаьха кхалнах ба. ХIирий, эрсий кхалнахаца цхьана къахьегцар.

Чакхдаьннад пятилетка кхоалагIа, хоадамбу шу. ХIанз колхоза экономисташ шера итогаш еш ба. Дикача толамашца чакхдаьккхад из И. Дзаурова коллективо а. Баьцадаараш леладеча 35 гектарах хIаране тIара 220 центнер яьккхар. Кховзткъа гектара тIа хьажкIаш кхейир звенос. Дика хилар хьажкIаш хIара гектара тIара —45 центнер. Ала деза, дIадахача шера колхоза ерригача звеньяшта юкъе а эгара лакхагIа бола толам ба Н. Дзаурова звеной бар. Из хьалха яьккха котало яц. 1972 шера а дика гIулакхаш карагIдийлар. Звено кулгалхочунна, цун коллектива къахьегама мах беш дукха совгIаташ тийннад. ТIехь тIаойагIача хана а кердача толамашка вугаргволча наькъа тIа ва И. Дзауров. Цо хаддаза Iомаю хьалха латтарий опыт: даьчун тохкам беш гIалаташ белгалду, тIехьагIа уж ца нийсдалийтара наькъаш лех.

— Соахка хьажкIаш дIайийнача пхьан участка тIа кховчамбоацараш нийсделар. ДIайийна хьажкIаш кондиционни ца хилар бахьан долаш нийлха хилар. Фу дича бакъахьа дар аьниа, оарцагIваьлар тракторно - арений бригадир Джагаев Павел. Де хIама дацар юха аьха дIайийча хьажкIаш хьахургъяцар. Питар йолча тайпара. Цхьабакъда, укх шера айса теркам бергба аз дIадувча фуна.

Сабаре, Iымерза саг ва Дзауров. Шийца балха болча нахага къамаьл деш дега чу дужаргдолча тайпара оал коммуниста Дзаурова дош.

Массехк бутт хьалха хоза дийкха деноош даькхача хана сихденна ялат чуэцаш боахкар ахархой. Вай мехка баьржа болам хьал а лоацаш цхьа буртиг ца бойташ ялат/лоацача хана чуэцара тIехь къовсам боаржабаьбар кхашка. Цу гIулакха боккха теркам тIабахийтабар И. Дзаурова. ДIаьхача ахкан баь болх ца боабеш ялат цIена чуэца дезалга кхетадора коммуниста.

Комбайнаш чакхъяьннача гIолла хьажар Iиса.

— Соцае, аьнна кулг лостадир цо цхьан комбайнерага.

— Хьанна беза ер болх? Гой хьона мел ялат улийс кхай тIа,— раьза воацаш йоахар Iисас. — Кхы хьажкIа хьокха ца хьокхаш юхе мел йисар хьалъэцалахь.

— Мегаьд, — аьлар комбайнера.

Цхьа ха яьнначул тIехьагIа хьажача ше аьннар кхоачашдаьдар зIамигача саго. Саррахьа ше вар хьагулаир Дзаурова.

— Шо кIаьдденналга а шуга дезал хьежалга а хов сона, цхьабакъда, кIеззига къамаьл дергда вай, — аьлар цо. Собране оттаде дезаш цхьа дош да вай. Дукха ха ялалехьа къахьегамхоша дувцар бехкечох. Эхь хеташ Iочубаха корта а болаш, цIий а венна латтар из. Бехказ ваьлар, цу тайпара кхы гIалат даргдац шийгара, аьнна дош делар.

— Цул тIехьагIа цу болхлочунгара кхы гIалат даьнна бIаргдайнадац сона, — аьлар звеньевойс вела а къежа. ТIехьагIа сона а баркал аьлар.

Цхьаьца - шишша дувцаш Iисай дезалах къамаьл хилар. БIаргабайнабаце а дукха безабеннабар тхона цхьайтта сагах латта цун дезал, сесаги итт бери.

— ВоккхагIа вола ши дезалхо вахара наькъа тIа ма ваьккхавий, вокхарна фу де лерхI Iа? — хет оаха цунга.

— Массанега юкъера школа чакхъяьккхийта безам ба, тIаккха дIахо фу дича бакъахьа да пар шоаш а уйла ергья.

М. ОСМИЕВ,
Пригородни района «Ленинское знамя» яхача газета редактора заместитель.

«СЕРДАЛО»

2-гIа оагI. 17 январь, 1974 шу.

Чехословацки доттагIий заказагIа...

МОСКВА. С. М. Кирова цIерагIча «Динамо» яхача столични завода продукци дика йовз доазол дехьа, СЭВ-а членаш долча мехкашка.

Укх деношка чехословацки доттагIашта доккха заказ кхоачашдаь баьннаб динамовцаш — ханал хьалха кийчъяьй Пражски метро подвижной состава лаьрхIа дуккха оборудовани.

СУРТА ТIА: завода эггара хьалкарча аппаратни цехе. ДикагIбола слесараш - сборщикаш комсомолец В. Лабутини коммунист В. Винокурови (аьттехьа) Пражски метрона лаьрхIа юххейиса электроагрегаташ вIашагIйохкаш боахк.

В. МАСТЮКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК Кхайкарала жоп а луш

ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даьча Кхайкарало кхы а чIоагIагIа айдаьд хьайбаш леладерий творчески хьинар. Фермай къахьегамхой деган урaовттадаьд карагIдийнна гIулакхаш дIахо чIоагI а деш 1974 шера башха дика толамаш дахарца Даьхе гIадъюгаргхиларо, КПСС Центральни Комитета шоаех беннача боккхача тешамо.

ИйслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера укх Iан деношка, хьайбай продукташ дуккхагIа яхара йолча шоай торонашка кхы цIаькхаза хьожаш, керда социалистически декхараш тIайидеш 1974 шера заданеш толамца кхоачашъяра эша мероприятеш кийчъеш ба фермай болхлой.

ДIадахача шера дуккхача колхозий, совхозий хьайбаш леладеча фермаша толамца кхоачашйир пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заданеш. Республике дукхагIа яьккхай хьайбай продукци, дийбад доахан, жа, хьакхарч, коа тIара оалхазараш.

Хьайбаш дика Iангара дахара яьржача социалистически яхье дика толамаш даьхар Ачхой-Мартановски, Шалински, Шелковски районий къахьегамхоша. Дуккхача фермай, бригадай коллективашта еннай ЦIе Байракхаш, Сийлеи грамоташ, хIаьта дикагIболча хьайбаш леладерашата — правительственни совгIаташ.

Колхозхошеи совхозий болхлошеи хьинаре къахьегар бахьан долаш йиш хилар 1973 — 1974 шерий Iанга фермаш дикагIа кийчъе. ДуккхагIа кийчдаьд доакъар, йIайхача помещенешка Iа доаккхаш да доахани коа тIара оалхазараши, боагIача тайпара болх вIаштIехьбаьккхаб фермашка.

Цо тешаву ийслагIча пятилетка план кхоачашъеча тIехьа ца бусаш хьайбаш леладераша къахьегаргхиларахи 1974 шера заданеш цар тIехкхоачашъергхиларахи.

Цу лоархIамерча балха толам боаккхилга дукхагIча даькъе тийша да укх Iан резервааех-кхетамца пайда эцарах.

ХIара хьайбаш леладечун, зоотехника, ветеринарни специалиста керттера теркам тIаберзабаь хила беза хьайбай продукташ алсамъяхара гIулакха.

Хьаэпарга вай дулх дукхагIа даккхар санна дола лоархIамера дош. ВIалла а ла йиш йолаш гIулакх дий чуоттадаь кхоабача доахах хIара бежана ден-бус тIакхета дулх 200—300 грамм мара ца хилари, паччахьалкхенна дIачулу доахан дозал кIезига долаши гIийлеи хилар. Дозал тIакхетарцеи дIачулу доахан дарста хиларцеи я дулх дукхагIа даккхара йола резерваш. ХIаьта цу резерваех бизза пайда эцаш воацчун гIулакхаш во хургда. Иштта гIулакх нийсдалар соахка Малгобекски района «Кавказ» яхача колхозе, цуи кулгалхошеи специалисташеи йолаш йолча резерваех кхетамца пайда ца эцар бахьан долаш. Паччахьалкхенна дулха колхозо дIачуденнача доахах хIара бежана дозал юкъера лаьрхIача 230 килограмм мара дацар, хIаьта дIачуеннача хIара хьакхий дозал — 59 килограмм. ДIачуденнача доахах 25 процент дараш гIийла дар. Из бахьан долаш колхоза вIаштIехьдаланзар паччахьалкхенга дулх дохкара план кхоачашъе. ПланагIа 460 тонн йолча 245 тонн мара дац дехка дулх. Ший доалахьа 3000 хьакха йоллаше а 133 тонн мара хьакхий дулх дохканзар колхозо паччахьалкхенга. Укхаза белгалдаккха деза, юкъера лаьрхIача хIара хьакхапа ден-бус тIакхета дозал 200 грамм мара ца хилар, цхьа центнер хьакхий дулх даккхарга дIадодар 133 сом да. ПланагIа доагIачул шозза дуккхагIа хул из. Цхьа центнер хьакхий дулх даккхара колхозо дIайохийт 12,9 центнер доакъара единица. Из да нормагIа доагIачул шозза дукхагIа доакъар цига дIадоахийталга. Цу гIулакха бехке я колхоза правлени, эггара хьалха керттера зоотехник нов. Максимови колхоза председатель нов. Бусеви. Цар пайда ийрабац дулх дукхагIа даккхара резерваех, тохка ца тохкаш тесса леладаьд из гIулакх. Шоашка кхоачам боллаш концентрированни доакъараш доллаше а, колхозе уйла янзар доахан чуоттадаь кхабара.

Баьча тохкамо хьахьокх, паччахьалкхенга дулх дохкара 1974 шера халкъбоахама планаш кхоачашъе колхозаштеи совхозаштеи низкъало хургдолга. Дулх кийчдара, 1974 шера заданеш кхоачашъяра, пятилетка хьалхарча кхаь шера тIадиса декхар дIатаккхара колхозаши совхозаши ха ца екхаш хIанззе а оарцагIйовла еза паччахьалкхенна дулха дIачудала лаьрхIа дола деррига доахани хьакхарчи чуоттаяь кхабара гIулакхa. Цунца цхьана вIаштIехьдаккхa деза дулха дIачулуча доахах хIара бежана дозал 350 килограммали цхьан хьакха дозал 110 килограммали кIезигагIа ца хулийталга. Из да Iан замалахь чуоттадаь кхоабача хIара бежана 800 — 1000 грамми цхьан хьакхийна 450 — 500 граммы дозал тIакхетилга вIаштIехьдаккха дезаш хилар. Дуккхача вай толашагIболча скотникаша — «Загорский», «Алханчуртский» совхозий, 1-ча Мая цIерагIча Грозненски колхоза хьайбаш леладеча говзанчаша хьахьекхад цу тайпара доккхий толамаш даха йиш йолга. ГIулакх сенах латт аьлча, доахан кхабара технологи лерттIа кхоачашъярахи хьинаре къахьегарахи.

Iан замалахь дуккхагIа бехктокхам тIабож Iодаь Iаьсий, хурскаш, Iоахарий, кIориташ лораяраи Iалашъяраи. Керда шу хьахиннача хьалхарча деношка денз боахамий зоотехникаш, кулгалхой декхарийла ба цу хьакъехьара хIара бетта планаш кхоачаш мишта ю хьажа а ший ханнахьа хьайбашта осеменени елга чакхдаккха а.

1974 шера 20 март хьатIакхачалехьа чакхдаккха деза боахамашка долча доахана осеменени елга, цох тийша хургда укх шера хьайбаш дебадар. ХIаьта доахан дебадарца ма йий 1974 — 1975 шерашка дулх дукхагIа даккхара декхар кхоачашдара керттера резерваш.

Къаьстта теркам тIабахийта беза Iодаь Iаьсийи хурскаши 1974 шера хьалхарча ах шера лораяраи Iалашъяраи. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи концентрированни доакъараш хиларо торо хулийтаргья нонагIо хьакхарч кхаба чуоттае а 110 килограммал кIезигагIа дозал доацаш октябрь-ноябрь бетташка дулха уж паччахьалкхенна дIачуяла а.

УстагIан дулх дукхагIа даккхара йоккхий торонаш хьаелл лаьрхIача площадкашка чуоттадаь жа кхабара йолча кердача промышленни технологе. Чуоттадаь жа кхабара йола площадкаш укх шера хьалъергья Шелковской района «Червленский», «Красный пахарь» яхача колхозашкеи «Терский» совхозеи. ХIаьта «Коминтерн» колхозе болх беш я цу тайпара площадка. ХIанзлэ а 5000 устагIа чуоттабаь кхоабаш ба цига. Чуоттабаь кхоабача хIара устагIана ден-бус юкъера тIакхета дозал 109—115 грамм хул, къаьнарча технологех 40—50 грамм мара ца хиннача. Юххьанцарча опыто хьахьокх, гранулированни доакъараш а луш площадкашка чуоттадаь жа кхабар — устагIан дулх дукхагIеи дикагIеи даккхара керттера резерв йолга.

Дулх дукхагIа даккха йиш я боабашкаши котамаши кхоабилга дика вIаштIехьдаьккхача а. Фуашта инкубаци яра планашца белгалдаь да боабашкийи котамийи кIориташ укх шера дикка дукхагIа йоахилга. Боккхача лоархIаме да махулла чехкагIа уж кIориташ хьалкхее дIаболабалар. Ховш ма дий боабашкий кIориташ хьалкхеярах мел боккха пайда хул. Цудухьа хIанз укх Iан хана дIадоладе деза из гIулакх. ДукхагIча даькъе фуаш гулдареи кийчдареи планаш кхоачашъярах тийша да хьалха хьайоаха кIориташ колхозашкеи совхозашкеи кхее дIаболалулга.

Жа леладерий керттера йоакхо —ца къастийташ деррига устагIий Iангара дахари царна листеи чIоагIеи тха тIадалийтари.

Вай кIезига бац биткъа хьоаса бола тха даккхара говзанчаш. Царех ба Эсмухамбетов Нурди, Хамидов Элмарза, Бахмадов Мади, Кожов Емандык, Шаршев Мамбет, кхыбараш. Цар хIара шера 8 — 9 килограмм тха доаккх цхьан устагIан тIера. Дуккхача шерашка цар Iоаьча опытах пайда эцаро доккха новкъостал дергда жа Iушта устагIий Iангара дахара.

Хьалха санна укх Iай а хьайбаш леладераша керттера йокхо е еза шура дукхагIа яккхара. ХIара ферма бригадира, заведующе, доярка шоай хур де деза укх Iан деношка цхьан Iаттагара дийнахьеи бийсанеи йоаккха шура махулла дукхагIа хилийтара. Вай дикагIболча дояркай — Сунженски района Кирова цIерагIча колхозерча Рыбалко Мария Александровнай, «Ермоловский» совхозерча Кадырова Яхий, Шелковски района Ленина цIерагIча колхозерча Габараева Елизавета Григорьевнай, Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхозерча Джемалдаева Шемий, кхы дуккхабарий балха опыто тешал ду Iан хана хIара Iаттагара дийнахьеи бийсанеи 12—14 килограмм шура яккха йиш хилара.

Iан замалахь доахан доагIача тайпара кхаба хар боккхача лоархIаме да. ХIьта вай толашагIболча дояркашта из ха а хов. Доахангара шура алсамъяккхар духьа, уж лекъача хьалхарча шин бетта нормагIа доагIачул 2 доакъара единица дукхагIа доакъар лу цар беттача хIара Iатта. Цул тIехьагIа ши кIира массаза дала рацион а хувцаш хьож уж доахана шура лаьгIйой. Нагахьа санна шийна дIалуча доакъарга хьежжа Iатто шура дукхагIа лойя, тIаккха кхы а лакхъю доакъара норма. Иштта кхоаб цар шоай группашкара доахан, цар шура сов мел йоаккх тIа-тIа дукхагIа доакъар а луш. Из «къайле» дика караерзаяьй толашагIа болча вай дояркаша.

Шура луш дола доахан кхаба деза дегIа пайданерча тайп-тайпарча доакъарех оттаньча рационах. Боккхача лоархIаме да белок, витаминаш, фосфор йоалла доакъараш рациона юкъе хилар, хан - ханнахьа хий моладар. ХIаьта цхьайолча фермашка моттигаш нийсл шийла, кхыметтелша чууллаш дола хий доахана меладеш, е ханнахьа царна хий ца меладеш. Цу морча гIулакхаша 15—20 процент лохъю доахангара дийнахьеи бийсанеи хьайоаккхаш йола шура.

Iан хана къаьстта дика вIаштIехьбаккха беза доахан кхабара болх. Из толхабича шура лаьгIъю хьайбаша. Еррига зоотехнически ветеринарни бокъонаш кхоачашъеш хилча йиш хургья доахангара шура дукхагIа яккха.

Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даьча Кхайкарала тIа да укх тайпара дешаш: «Тахан вайга долаш мел дари кхоана вайна карагIмел дари кхоана вайна карагI советски сага творчески къахьега харах, лаккхара саккетам болаш, профессионально из кийчвенна хиларах, бехктокхам хеташи дисциплина йолаши из хиларах тийша да».

Цу тIа маяххара къа а хьегаш, хьайбаш дика Iангара доахилга, царгара дукхагIа продукташ йоахилга — иштта да Iан замалахь хьайбаш леладерашта хьалхашка латта декхар.

Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР юрта боахама министра заместитель.

ПЯТИЛЕТКА ДЕГІАЙОАГІАЧА НАЬКЪА ТІА

1973 ШЕРА ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ БОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНЕ ХОАМ

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, Нохч - ГІалгІай АССР къахьегамхоша шера социалистически ярь йоаржа а яь пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера дІахо а дегІайоалаяьй экономика, Іилмей культурей, тоадаьд халкъа вахара хьалаш.

Республика халкъа боахамя къаьст - къаьстача доакъоша паччахьалкхен план кхоачашъяр хьахьокх дІахорча даннеша:

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Промышленносто 1973 шера ерригга керттера задашеш кхочашъяьй. Продукцена реализаци яра план 101,2 процент кхоачашъяьй.

Продукци промышленноста къаьст - къаьстача доакъоша арахецар 1972 шераца нийсдича укх боарамах лакхденнад:

Химически мехкдаьттахимически промышленность — 5 процент
Машинашъюн металлообработкай промышленность — 8 процент
Хьунех хьу чакхйоахен промышленность — 6 процент
ГІишлой материалий промышленность — 8 процент
Яйга промышленность — 7 процент
Кхачан промышленность — 6 процент

Продукцена реализаци яра план кхоачашъяри продукци дегІаахара темпаши белгалйоаккх дІахорча даннеша:

	1973 ш. план кхоачашъяра %	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
«Грознефть» объединени	99,2	78
Вознесенски газ чакхйоаха завод	102	91
Грозненски газ чакхйоаха завод	109	—
Карабулакски химически реагентий завод	108	114
«Грознефтехимзаводы» объединени	101	100,4
«Красный молот» завод	100,1	104
«Электреприбор» завод	101	117
«Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завод	106	112
«Пишемаш» завод	102	120
Гудермесски медицински инструментий завод	102	111
Электромеханически завод	105	108
Грозненски ремонтно - механически завод	104	100,4
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	102	108
Металлотара завод	103	108
«Грозэнерго» РЭУ	101	99,7
«Терек» яха мебельно - хьун хІамаш ю фирма	100,6	104
Ермоловски ДОК	100,1	112
Хьун боахама управлени	91	93
Ацетонови завод	106	108
Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	100,9	106
Крупнопанельни домостроене Аргунски завод	100,4	111
ГІишлой материалийи гІишлой индустрен Аргунски комбинат	109	121
Назрановски трикотажни фабрика	39	157
Швейно - производственни объединени	104	113
Кога гІирс бу фабрика	100,4	108
«Консервплодоовощ» производственно - совхозни объединени	103	112
«Чечингушвино» производственно - совхозни объединени	108	110
Шекар доаккха завод	102	149
Грозненски дулх доаккха комбинат	103	93
Шурий промышленноста Нохч - ГІалгІай производственни объединени	105	109
Ялата продуктай Нохч-ГІалгІай производственни управлени	108	121
«Чечингушстройматериалы» производственни объединени.	100,4	101
Республика кхачан промышленноста министерство.	102	102
Моттигерча промышленноста министерство	102	107
Доагора промышленноста управлени	100,4	101

Керттера промышленни продукци хьаяр хьахьокх дІахорча даннеша:

	1973 ш. арахийнар.	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
Электроэнерги млн. киловатт-сахьат	3377	98
Мехкдаьтта — эзар тонн	14886	75
Газ — млн. кубически метр	4083	91
Болат — эзар тонн	35,4	105
Мехкдаьтта аппаратура — эзар тонн	15,7	94
Насосаш	724	87
Гидро хьисапе тІоанаш лелхийта агрегаташ	93	101
Скважинаш караерзаяра йола цементировочни агрегаташ.	527	117
Тракторни прицепаш — эзар	11,1	106
Трансформаторни подстанцеш	1510	99,0
Электрографически машинаш	1737	109
Электроинструмент — эзар	230	100,4
Етта кирпишк (колхозаша яьр йоацаш) — млн.	172	108
КІира — эзар тонн	40,6	103
Гипс (алебастр) — эзар тонн	9,8	99,0
Аьшкабетона изделеши конструкцеши — эзар куб. метр	264	110
Кийчъяь хьу (колхозаша кийчъяьр йоацаш) — эзар кубически метр	151	87
Цу даькъе: херх хьекха хьу — эзар куб. метр	63,3	90
Ардакх (колхозаша кийчъяьр йоацаш) — эзар куб. метр	54,7	94
Хьупа гамий плиташ. — эзар куб. метр.	37,1	132
Фаттан хьекха фанера — млн. кв. метр	7,9	103
ТІехьнахьа дувхаду трикотажни барзкъаш — эзар	2660	144
Швейни изделеш — млн. сом	42,2	113
Телата кога гІир — эзар пар	892	101
Дулх (промышленносте даьккхар) — эзар тонн	16,1	86
Колбасни изделеш — эзар тонн	5,7	105
Паччахьалкхен ресурсай бедалах даьккха дулха даьтта — тонн	1173	110
Паччахьалкхен ресурсай бедалах даьккха ганарий даьтта — эзар тонн	5,4	90
Мерзача шурий продукци — эзар тонн	49,6	101
Хьаьна нахчаш — тонн	1169	119
Кондитерски изделеш — тонн	4351	103
Маькхи маькха - булочни изделеш — эзар тонн	76,1	100,5
Макаронни изделеш — тонн	4435	107
Консерваш — млн. условни банка	105,4	130
Йий — эзар декалитр	1011	94
Комсий чхьагІар — эзар декалитр	1125	77
Аьшка менгеш — эзар	23,9	112
Шарикови авторучкаш — млн.	9,4	94
Бытови химе товараш — млн. сом	3,5	80
Мебель — млн сом	13,8	106

1973 шера мехкдаьтта аппаратура, мебель, трикотажни чухьнахьа дувхаду барзкъаш, кога гІирс, мерзача шурий продукци, консерваш, йий арахецара план кхоачашъяьяц.

Къахьегама овсарле лакхъяра план республика ерригга промышленность хьанйшача 100,6 процент кхоачашъяьй

1972 шера хинначул «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешка къахьегама овсарле лакхъеннай 2 процент, Грозненски ремонтно - механически заводе — 6 процент, Карабулакски химически реагентий заводе — 14 процент, заводашка «Красный молот» — 3 процент, «Электроприбор» — 12 процент, «Пишемаш» — 14 процент, Ц. Архиева цІерагІча «Электроинструмента» электромеханически заводашка — 10 процент.

Къахьегама овсарле лакхъеннай «Грознефть» объединене предприятешка. Вознесенски газ чакхйоахача заводе, мебельно-хьун хІамаш еча «Терек» фирме, хьун боахама управлене, дулх доаккхача комбинате, № 15 йолча маслозаводе, кхыча предприятешка.

Дукхача хана дена производственни мощностащ кара ца ерзаеш хьайоагІа шекар доаккха завод, Назрановски трикотажни фабрика, Ермоловски ДОК.

«Наха эша товараш арахецилга дІахо а дегІадоаладар Іалашдара де дезарех» КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам кхоачаш а беш, республика промышленни предприятеша 1973 шера хьадаь халкъа эша товараш 244 миллион сома маьха да. 1972 даьчарца нийсдича уж хул 103,7 процент.

Культурно - бытови гІулакхаштен коа-картен эша товараш арахецара 1973 шера план 88 процент мара кхоачашъяьяц; 1972 шера арахийцачул 4 процент дукхагІа арахийца дале а.

Культурно - бытови гІулакхаштен коа-картен эша товараш арахецара шера план кхоачашъяьяц «Красный молот» завода, радиотехнически завода, Н. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, Мебельно - хьун хІамаш еча Терек» фирма, моттигерча промышленноста министерства предприятеша.

1973 шера промышленни предприятей коллективаша арахеца продукци дикагІа хилийтара, кердача образецех йола машинаш, оборудовани, прибораш арахецара тІадерзадаь балхаш чакхдаьхад.

Паччахьалкхен «дикала Знак» еннай Грозненски химически комбинате арахецача ацетона, фенола, альфаметилстирола, изопропилбензола, Производственно - товарни контора коллективо арахецача «АИ-38» маркагІа долча бензина.

Цунца цхьана хІанз а тІехьа цхьайолча промышленни предприятешка арахеца изделеш эсала я. Царех я Грозненски кога гІирс бу фабрика, Назрановски трикотажни фабрика.

Республика ерригга промышленность хьанйшача 1973 шера пайда бара план кхоачашъяьй. хІаьта а цхьайолча предприятешка доагІачул дукхагІа хиннад арахецача продукцега дІадолар. Царех я «Старогрознефть» мехкдаьттен газ йоаха управлени, «Октябрьнефть» НГДУ, ГІ Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» завод, мебельно - хьун хІамаш ю «Терек» фирма, крупнопанельни домостроене Аргунски завод, Назрановски трикотажни фабрика, кхыяраш.

Промышленни продукцена кооперировании поставкаш яра план кхоачашъяр хьахьокх дІахорча даннеша:

	план	дІаяхьийтар. %	план кхоачашъяра %
Лоаладаь чон	2725	3218	118
Лоаладаь болат	7836	8746	112
Поковкаш	425	525	124
Штамповкаш	1566	1748	112

Промышленни предприятеша, Іилмай - тоххама институташа балхаш даьд керда техника, дикагІйола технологи производствана юкъеяхьара, Іилмай - тоххама балхаш чакхдахара.

Бурув тохача пайде нийсаьб кердача образецех йолча бурильни турбех. цхьан ханна къаьст-къаьста эксплуатаци яьй шин а кхы дукхагІа а долча тІоанашта.

«Красный молот» заводе нийса кепа а етташ кийчъяьй заготовкаши деталаши, комплексни механизаци яьй болат лоаладеча, мехкдаьттан газовин кІеж еттача скважинашта лаьрхІа кара а ерзаяь арахеца йоланьй керда арматура, насосни цементировочни агрегаташ. «Электроприбор» заводе керда арахеца йолаяьй «ЭР-300-К2», «ЭР-620-К3 » яха электрографически аппараташ.

Из иштта дале а керда техникеи дикагІйола технологи производствана юкъеяхьара оттаяь задани кхоачашъяьяц республика кхачан промышленноста министерства, транспортни управлене, мясокомбината предприятеша.

Изобретателаша, рационализатораша хьинаре дакъа а лоацаш технически прогресс яьй. 1973 шера республика халкъа боахама юкъейихьай 12 эзар изобретении рационализаторски предложении, цар шера 11 миллион сом пайда бу.

ЮРТА БОАХАМ

КПСС XXIV съезден цуд тІехьагІа хиннача КПСС ЦК пленумийн решенеш кхоачаш а еш, шоара социалистически ярь йоаржаьча республика юрта боахама къахьегамхоша 1973 шера дукхагІа яьхар лаьттани хьайбайи продукташ, дІахо чІоагІийр колхозийи совхозийи экономика.

Юрта боахама валови продукци 1972 шераца нийсйича хьалхагІехьа еннача даннеех дегІаенай дІахорча боарамагІа:

	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
Юрта боахама ерригга продукци	125
Цу даькъе:	
лаьттан продукци	148
хьайбай продукци	107

Республика кхашка балхаш даьд дІахо а лаьттан гІулакх дара культура лакхъяра, хиш дехкача лаьттаех пайда эцилга тоадара, юртбоахама техниках пайда эцилга тоадара, ялат дІадувча кхай структура эргаяккхара.

Из бахьан долаш дукхагІа хилар дІаюв ялата культураш.

Масса а тайпа категорех долча боахамашка 1973 шера ялаташ дІадийна кхаш укх боарамагІа хилар:

(Эзар гектар).

	1973 ш.	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
Дерригга ялат дІадийна лаьтташ	474,9	100,8
Ялата культураш	251,2	106,1
Цу даькъе кІа	129,7	102,7
Дуга	5,5	120
Шекара свекла фабричн	9,0	106
Баьцадаараш	11,3	108
Коартолаш	4,0	108

Пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера колхозийи совхозийи кхашка хьалхедаьд Нохч-ГІалгІайчен историе чухь цІаккха ца хиннача тайпара хьийкъа ялат — 534,8 эзар тонн, цу даькъе колхозашка, паччахьалкхен боахамашка, — 507,8 эзар тонн, тІанйцача социалистически дехкарех хьалхеде дезаш хиннар 500 эзар тонн мара йоацача.

Массе тайпарча категорех долча боахамашка лаьттан керттера продукци яхар лакхленнад дІахорча боарамах (эзар тонн).

	1973 ш.	1973 ш.	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
Ялата культураш:	344,9	534,8	155
Цу даькъе гурахь дув кІа	210,8	276,0	131
гурахь був мукх	56,1	116,1	207
хьажкІаш	39,7	91,3	230
ялата-бобови культураш	10,2	14,5	142
Фабрични шекара свекла	133,3	206,4	155
Коартолаш	29,1	55,8	192
Баьцадаараш	103,5	127,6	123
Сом	41,4	60,0	145
Комсаш	41,9	94,7	226

Колхозашкара а паччахьалкхен боахамашкара а 1973 шера ялат дІадийнача хІара гектара тІара чубена хьувкъам юкъера лаьрхІача иштта хилар:

	1972 ш.	1973 ш.
Ялата культураш	14,6	21,1
Цу даькъе гурахь дув кІа	16,7	21,3
гурахь був мукх	15,5	23,9
Фуи лаьрхІа хьажкІаш	8,3	22,6
Фабрични шекара свекла	157	230
Баьцадаараш	98	124

Эггара дикагІа ялата культурай хьувкъам кхебаьб Ачхой - Мартановски района кхашка — цхьан гектара тІара 27,2 центнер, Шалински районе — 27 центнер, Сунженски районе — 24,9 центнер

Ерригача категорех долча боахамаша паччахьалкхенга продукци йохкар иштта хиннад:

	1973 ш. закупкай боарам (эзар тонн)	Халкъа боахама план кхоачашъяра %	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича
Ялат	164,3	110	150
Ганараш	10,2	68	90
Шекара свекла	201,5	112	160
Коартолаш	5,5	109	135
Баьцадаараш	103,2	108	145
Сом	45,9	115	142
Комсаш	92,6	116	231

Юрта боахама къахьегамхоша дукха балхаш ду 1974 шера а боккха хьувкъам кхебара. Гурахь юв культураш дІаера план кхоачаш а еш, 1974 шера лаьрхІа дІадийна гурахь дув ялат 177,2 эзар гектар я.

1974 шера бІаьстан дувча ялта лаьрхІа кийч а яь дІаоттаяь латта культураш, хьажкІаш йоацаш, 8,1 эзар тонн я. Кхашка дихьа 700 эзар тонн органически удобренеши 65,1 эзар тонн минеральни удобренеши, е дІадахача шера хинначул 104 эзар тонн органически удобренеши, 1,9 эзар тонн минеральни удобренеши.

ДІахо а дегІабера хьайбай боахам. Республике колхозашкей совхозашкей дукхагІа хилар доахан.

	1973 ш. 1.1.	1974 ш. 1.1.	1974 ш. 1.1. 1973 ш. 1.1. % нийсдича.
Доахан	153,8	160,1	104
Цу даькъе детта доахан	49,0	52,1	106
Хьакхарч	102,7	114,8	112
Жан гаьзарийн	555,8	568,7	102

Колхозашкей совхозашкей хьайбай продукташ яхар иштта хилар:

	1972 ш.	1973 ш.	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича.
Дулх — эзар тонн	16,6	16,6	100
Шура — эзар тонн	84,5	90,3	107
Фуаш — млн.	56,0	64,1	115
Тха тонн	2258	2409	107

Республика колхозашкей совхозашкей 1973 шера юкъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара яьккхай 1974 килограмм шура, из хул 78 килограмм дукхагІа 1972 шера хІара Іаттагара яьккхачул.

ХІара устагІан тІера даьккхад 4,3 килограмм тха, — 0,3 килограмм дукхагІа, хІара чхкачь котама тІехьара, хьагулдаьд 156 фуъ е 15 фуъ дукхагІа.

Наурски района боахамашка хІара кхоабача Іаттагара яьккха шура 2469 килограмм хилар. Шелковской районе — 2406 килограмм.

Хьалха дІаякача хана санна деттача доахана продуктивность лоха я Ачхой - Мартановски, Малгобекски, Надтеречни, Назрановски, Шалински районашка.

Массе а категорех долча боахамаша паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара иштта хиннад:

	закупкай боарам	халкъа боахама план кхоачашъяра %	1973 ш. %% 1972 ш. нийсдича
Доахани коа тІара оалхазараши эзар тонн	31,9	103	102
Шура эзар тонн	78,2	104	108
Фуаш — млн.	66,3	114	115
Тха эзар центнер	40,8	108	101

Общественни хьайбашта башха дика доакъара база кийчъяра колхозашкей совхозашкей дукха балхаш даьд.

Доахан Іай чусоцадаьча хана (1973 шера цхьоалагІа ноябре) колхозашкей совхозашкей цхьан бежана лаьрхІа кийчдаь дар 13,6 центнер доакъар е 3,5 центнер дукхагІа 1972 шера цу хана хинначул.

Низзача боахама расчетага совхозаш яхаь а дІахо дІадихьар. Планированей экономически стимулированей кердача хьалашка дІадаха шу чакхдоалача хана болх беш яр 38 совхоз е ерригача совхозех 58 процент яраш.

1973 шера юрта боахаме кхаьчар 882 трактор, 260 грузови автомобиль, 166 ялат чуэца комбайн, 172 силос хьокха комбайн.

Юрта боахам дегІабоалабара хьахийца паччахьалкхен капитальни вложенеш дІадахача шера 62 миллион сом хилар, 1972 шера хинначул 14 процент дукхагІа.

Юрта боахаме капитальни вложеней шера план 94 процент мара кхоачашъяьяц.

Колхозийи совхозийи экономика чІоагІъеннай. Юртбоахама производства рентабельность лакхъелар. КІезигагІа хилар паччахьалкхенна зе деш дола боахамаш.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Къилбаседа - Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене халкъа боахама мухь дІа-юха бахьара 1973 шера план 100,1 процента цу даькъе мехкдаьтта продукташ дІа-юха яхьара план 100,1 процента кхоачашъяьй.

Пассажираш дІа-хьа бигара план 105,2 процент кхоачашъяьй. Мухь тІаботтара, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара план а 100,1 процент кхоачашъяьй. Мухьаш тІера Іоахара план 100,3 процент кхоачашъяьй, коача продукци чуйоттара план — 100,6 процент.

Автомобильни транспортаца грузооборот яра план 102,1 процент кхоачашъяьй, 1972 шера хинначул 10,7 процент лакхъеннай из. Пассажиро - километрий оборот 1972 шера хинначул 2,8 процент лакхъелар. Мах луш легкови таксеша километраш яра план 104,9 процент кхоачашйир.

Бувзама предприятей продукце юкъара боарам 1972 шера хиннача 7 процент лакхбелар, хІаьта а 1973 шера план кхоачашъяьяц цар.

ГТС абонентий план 49 процент мара кхоачашъяьяц, хІаьта СТС—65,4 процент. Кепайоазон изданеш наха юкъе дІадоаржадара план 102,2 процент кхоачашъяьй.

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

ДІадахача шера капитальни гІишлош хьалъяра йоккха программа кхоачашъяьй.

Хьал а яь эксплуатаце дІаеннай цхьайола промышленни культурно - бытовни объекташ: Грозненски газ чакхйоахача завода цхьоалагІа аргІа, Вознесенски газ чакхйоахача завода цхьоалагІа аргІа, Вознесенски газ чакхйоахача заводера компрессорни станци, Грознера наха кога гІирс тегея дунна ремонт юн спецпредприяти, сушилни Назрановски кирпични заводера кирпишкаш йотта цехи, кхыйола объекташи.

Иштта дале а производственни мощностащ болх бе йолаялийтара 1973 шера план кхоачашъяьяц. Эксплуатаце дІаеннаяц Карабулакски карьер, жагІа-гІум чакхйоаха завод, Грознера мебель кийчъюн цунна ремонт юя спецпредприяти, А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера парафинови цех, «Джалка» совхозера птицефабрика.

1973 шера республика халкъа боахама хьахьожаяь капитальни вложенеш 293,9 миллион сом дар, 1972 шера хинначул 5 процент дукхагІа.

Паччахьалкхен капитальни вложеней план ерригга республика хьанйцача 87 процент кхоачашъяьй.

Хьалха санна гІишлош хьалъеча дукхача объекташка гІишлошка материальни, ахчан, къахьегама ресурсаш дІа-юха хьежаеш моттигаш нийсъелар, из чІоагІа Іеткъар производственни мощностащ болх бе йолаялийтара, цІенош хьалдаь а даьха эксплуатаце дІадалара, капитальни вложенех пайда эцара даькъе. ЛоархІамегІара гІишлоши объекташи эшшача боарамахи ший ханнахьен Іалашъяцар эшача материалашца, оборудованеца.

Цхьайолча объекташка болхлой къахьегам эсала вІаштІехьбаьккхабар, гІишлой - монтажни балхашка дІабода мах лохбара задании кхоачашъяцар, моттигаш нийслора машинаши механизаци болх ца беш сеца латташ а.

КЪАХЬЕГАМХОЙ МАТЕРИАЛЬНИ ХЬАЛ-ТОРОН КУЛЬТУРНИ БОАРАМИ ЛАКХБАР

Пятилетка кхоалагІча шера республика халкъа боахаме къахьегаш бола болхлойи гІулакхера нахи 2,2 процент дукхагІа хилар.

Республика халкъа боахаме бетта болхлоцен гІулакхерча нахен юкъера эша алапи 118 сом хилар 1972 шера эцаш хиннар 115 сом долча, вешта аьлча из лакхденнад 2,6 процент.

1973 шу чакхдоалача хана республика халкъа боахама доакъошка къахьегаш вар 59,1 эзар специалист, цу даькъе лакхера образовани йолаш 24,7 эзар специалист, 34,4 эзар специалист юкъера лаьрххІа йола образовани йолаш.

Профессионально - технически училищаша шера кийчвир 10,2 эзар саг квалифицированни болхло, керда цига хьанйцав 10,8 эзар саг.

Предприятешка, учреждененешка, организацешка, иштта колхозашка къаьст - къаьста болхлой Іомабеш, бригадашка, курсашка Іомабеш беррига Іомабаь а квалификаци лакхъяь а нах 63 эзар саг хилар.

1972 шера хинначул бахача наьха ахчан доходаш 5 процент лакхъелар. дикка лакхъелар колхозхой доходаш а.

ДукхагІа хилар болхлой, гІулакхерча наьха, колхозхой дезалашка дІакхаьча потребленe общественни фондашкара ахча.

Бахача наьха ахчах доходаш лакхъяларца цхьана дукхагІа хІамаш ийора наха, дукхагІа хилар наха ду гІулакх, иштта дукхагІа хилар сберегательни кассашка Іодехка ахча, шера из дукхагІа хилар 12,3 миллион сом.

Паччахьалкхен а кооперативни а торговле розничии товарооборота боарам, юкъара кхача а тІехьа дІалаьрхІача, 1973 шера 509,4 миллион сом хилар, 1972 шераца нийсдича вІаший нийсдеча маьхашца лаьрхІача 5 процент лакхбеннаб.

Паччахьалкхени кооперативни торговле розничии товарооборота шера план, юкъара кхача а тІехьа дІалаьрхІача 100,2 процент кхоачашъяьй, цу даькъе паччахьалкхен торговле предприятеша — 99,5 процент, потребительски кооперацe — 102 процент.

Цул совгІа потребительски кооперацеc комиссиони торговле гІолла дехкад 4 миллион сома маьха товараш.

1972 шера деккачул дукхагІа бахача нахага дехкар машдаьтта, фуаш, шекар, барзкъаш, зипаши кІалаши, электротоавраш, мебель, легкови автомобилаш, кхыдола товараш.

Из иштта дале а бахача наха маэшша болаш бац телатен хьамчай кога гІирс, йоккхий холодильникаш, фарфоро - фаянсови пхьегІаш.

1973 шера моттигерча промышленноста предприятеша торговле дІадахьийтар наха чІоагІа эша товараш 22,5 миллион сома маьха, из хул 1972 шера дІадахьийтачул 1,2 миллион сома маьха дукхагІа е 5 процент дукхагІа.

Пятилетка кхоалагІча шера бахача наха дІахо а дукхагІа гІулакх дир. Быта служба бахача наха даь гІулакх 15,4 миллион сома маьха да, из хул 1972 шера даьчул 8 процент дукхагІа. Юрташка бахача наха даь бытови гІулакхаш 10 процент дукхагІа хилар.

Ерригга республика хьанйцача бахача наха гІулакх дара шера план 100,9 процент кхоачашъяьй, хІаьта городашка 102 процент, юрташка — 99,2 процент.

1973 шера наха чубаха цІенош хьалдарга дІаяхийта паччахьалкхен средстваш 26,1 миллион сом да, республикерча къахьегамхошта шера хьал а даь эксплуатаце дІаденнад 178,2 квадратни метр хула цІенош, уж хул 1972 шера хьалдаьрел 5 процент дукхагІа.

Паччахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалъяьй 560 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш, 5176 моттиг йола школаш, 1440 моттиг йола школашта хьатІаяь школаш.

Школьни зданеш болх бе йолаялийтара план 113 процент кхоачашъяьй. Республикерча городашкарча а юрташкарча а 16,2 эзар квартире чуйнллай сетеви коачен газ.

ХІаьта 1973 шера хьал а даь цІенош, деша даха ха йоацача берий учрежденеш эксплуатаце дІаялара шера план кхоачашъяьяц.

Республикера общеобразовательни школаш массане а юкъара образовани хургйолаш йоалаш латт.

1973 — 1974 дешара шера занятеш дІайолаелар 269,5 эзар дешархо деша вагІача 484 дийнахьарча общеобразовательни школашка.

Цул совгІа болхлойи юрташкарча кагирхойи школашка, заочни общеобразовательни школашка дешаш ва 19 эзар болхло, гІулакхера саг, колхозхо.

Республика лакхерчен юкъерчен лаьрххІа йолчен дешара заведенешка дешаш ба 26,2 эзар зІамиггсаги йоІи. Лакхерчеи юкъерча лаьрххІа йолчен дешара заведенешка кердача дешара шера дІанийцав 6800 саг. 1973 шера республика общеобразовательни школа чакх а яьккха юкъера образовани йолаш аравальар 11,5 эзар зІамагсаги йоІи. ВУЗ-ши техникумаши кийчвир лакхерен юкъера лаьрххІа йолен образовани йола 6096 специалист.

ВУЗ-шка, Іилма - тохкамен кхычен организацешка къахьегаш ва 2125 Іилман болхло, царех 33 Іилмай доктор, 426 Іилмай кандидаташ.

Республике я 415 массови библиотека, цига да 10 миллион совгІа книжка.

Къахьегамхошта гІулакх деш я 345 киноустановка. Республике городашка, юрташка бахача наьха хІара дезале хІана ца аьнна я шоай телевизораши радиоприемникаши.

ЙисалагІча пятилетке дІахо а балхаш деш да здравоохранени дегІайоалаяран бахача наха медицински гІулакхаш делга тоадаран. Берригга а лораш 2,3 эзар саг ва, юкъера медперсонал — 6,9 эзар саг.

Бахача наха медицински гІулакх ду 81 больница, 279 амбулатореи поликлиникаи, 280 фельдшерски акушерски пункташа, 87 кхалнаьхен берийи консультацеша, кхыча дарбан профилактически учрежденеша.

Деша даха ха йоацаш бераш лела а деш кхетам луш я 326 массазара берий бешамаши яслеши, цига я 27,7 эзар моттиг. Боккхийчарнеи бераштен лаьрхІа республике болх беш я 11 санатории салоІа цІаи, дІадахача шера цига цоашта дарба дайташи салоІаши хилар 16 эзар гаргга саг.

Нохч - ГІалгІай АССР 1974 шера цхьоалагІча январага кхоачаш вахаш ва 1 миллиони 135 эзари саг.

Нохч - ГІалгІай АССР Статистически управлени.

«СЕРДАЛО»
3-гІа оагІ. 17 январь, 1974 шу.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЧИЛЕ ДОАЛЛАР БІАРГАДАЙНАРАША ДУВЦ

Ер бизлагIа бутт ба Чиле цIий Iоухийташ террор латта. Кердадарий кепайоазон Агентства газет дешарашта лаьрхIа арайоаккх хунта біеха гIулакхаш біаргадайначун — Чиле ваьхача латиноамериканца Карлос Варела статьяй сери. Переворот хинначул тIехьагIа ООН-а тIахьожамагIа йолча беженцашта лаьрхIача лагере лечкъа ваьллав из. Дукха ха йоаццаш чилийски жожагIатара вада аьттув баьннаб цун. Карлос Варела дувцараш — біаргадайнарехи дайнарехи дагадоагIараш.

1. КАПЮШОНАШ ЮВХА ПАЛАЧАШ

«Кхоалenна нийсса сехьа доаллача Iаьржача улга тIабахка бева...» — тIаккха дIахо цIераш йоах 150—200 сага. Из хIама хинна моттиг: Сантьягора къаман стадион. Громкоговорителаша шоаш екаеш йола тIема маршаш оса а йийя, цIаьхка а кхы цIаьхка а Iолешар уж кхайкаралаш Ишта хулар хIара денна. Наьха цIераш йоахача хана, лийца боахкача эзарней дегIа зулам бодар. Спортивни ахьашка хьехаш мича кхайкар нига, велодром хиннача, стадиона центральни корпуса лаллла кийчъяьча Iазап тIаувттадеча кабинеташка ма кхайкарий.

«ТIема пленнеш» (лийцарех ишта цIи яккхар лов тюремщикашта): спортсменаш удача наькъа такилгагIа Iазап тIаувттадеча моттиге дIачукхувлар. ХIара Iуйрийна даькъазача кхелага гIолларча шоай эзараш новкъосташта хьалхашка гIолла, охранникаша тIехьара тIа лехка а леххаш, сихха гIа боахаш тIехбувлар итташ нах. Саррахьа, цу удача наькъа такилгагIа, халла гIа боахаш, юхаухар, шоай аргIа хьаккхачарга хьежаш латта маIа нахи кхалнахи къахеташ біара а хьежаш.

Фашисташа хIара денна эзараш болча шоай жертвашта тIалоаттадеш хинна унзаре сурт дар из. Iуйрийна велодрома шерача къоргах гIолла къайлабувлаш хинна унахцIена нах халла садоахаш а болаш саррахьа юхаухар. ЦаIаш юргIаш тIа а бехка бахьар, вожаш цаI шоллагIчо шоайла хьал а кхоабаш боагIар. «Демократен» «паргIатонп» уж урокаш денгара денга юха кердайоахар ситIара баьннача чилийски кхыча мехкийн «тIема пленнешта» біаргагучча. ГIаджи электрически токи яр «дешара» пособеш.

Лодкъам эша цкъа боалабаьрашта юкъе вар Луис Корвалан— Чиле Коммунистически парте Генеральни секретара Луис Корвалана воI. Лийцача кхычарца цхьана велодромагахьа дIавахар эIамига саг. Цигара айваь дIавихьар из даькъазача кхелага гIолларча цун шин новкъосто. Дуккха сахьаташ даьхар эIамигача саго футболах ловзача майдан баь тIа уллаш. Тахан Iазап тIаоттадаьраш шоллагIча дийнахьа юха бехапар: Iазап вIаштта шозза лоа мича лургдар лийца боахкача дуккхачаона. Цхьабакъда Луис Корваланагара юха а лодкъам ниц цар. Iазап тIаоттадаьча шоллагIча дийнахьа саррахьа импровизированни носилкашта меттел лелабеча юргIа тIа а вилла хьавера из.

ТIаккха юха а біаьш шерашта нийсса долча дIаьхача сахьаташка иллар из лийца боахкача вокхарна біаргагучча. Кхыметтел текха а ше дIавохалургволаш вапар из. МалагIа зулам да цу эIамигача саго даьр? Шоай халкъа тешаме гIулакх деш ва цун даи изи.

Унзарена зуламашта тара да тха дувцар... Ца дувцаш Iе йиш йолаш дац тхо, деррига дуненна дIахайта оаш Iаьдал шоай беделлача фашисташа Чиленеи цун дикагIболча нахаи даьр.

Iазап тIалоаттадара велодромеяьча кабинеташка Iазап тIаувттадераша цкъаза капюшонаш тIаювхар—шоай юхьмараш къайлаяхар духьа йийха а ца Iеш, шоай жерташ кхы а дукхагIа унзаръяхар духьа а.

Цкъа полковника Эспиноза командованегIа бола тюремщикаш капюшон гIаювха саг шоаща а волаш къаман стадионе лийца мел боахкарашта юккъе гIолла чакхбаьлар. Капюшон тIаювхача саго лийца боахкарех цкъа цхьанпена, тIаккха цхьаькханена пIелг тIахьокхар, тIаккха уж цу сахьате дIабугар Iазап тIалоаттадеча моттиге. Царех нагахьа саг вапзар юха. Мишта нийсъеннай цар кхел? Из палачашта шоашта мара хац. Стадиона лалла полевой госпиталь кийчъяьяр фашисташа: Цхьабакъда из боанг яр.

Кхыметтел тIехьагIо кхы а къизагIа дола Iазап тIаэттача наха шоай низ кхоачар даьд шоай човнаш гуча ца ялийта гIерташ. Госпитале а «лораша» дIахо низаш тIалоаттадора наха, цу шоай мукъагIа боацача «пациенташта» эггара бочагIа йолча органашта воздействи яра метолаш а лелаеш. Цу «лорий» беххагIа веннав лийцарех массехк саг. Цу тайпара дань цхьа зулам хайра ООН-а викалашта. Вожаш лийца боахкарий дагахьа дисад. Маларра аьлча кашмашкара приемни а хинна дIаэттар госпиталь.

Уж а дуккха кхыдола а зуламаш Чиле къайле яц. Цу хьакъехьа дIалийцар кардинала Рауль Сильва Энрикеса цкъа из къаман стадионерча концентрационни лагере венача хана. Цар хьакъехьа хоам баьб эмигрантий дешашта йолча ООН Комиссе викалашка. Даь зуламаш бахьан долаш Чиле халкъо фашистий кхел еча хана цу къизача Iазапа жерташ хургба цар бехк беча керттера гешаш.

Дуккхача хIамашта бакъ хинная укх тайпара яздаь французски цхьа корреспондент: «ХIара Iуйрийна Вальпараисорча киназе ух адмиралаш, дуIаши ламазашн ду цар каст-каста шоаш цул хьалххагIа топаш етташ нах боабарах дехке бовлари къиношта цIенбалари духьа. Цхьабакъда къиношта цу тайпара цIенбала гIертилга гешт хургдолаш дац, хIана аьлча дунеи халкъаша, Чиле халкъо шоай кхел яьй фашисташа леладеча акхача гIулаккхий. Гаьна дац тахан шоаш леладеча вуламашта хьалхара цар жоп дала дезаргдола ди».

Карлос ВАРЕЛА.
(АПН).

КАРЛ МАРКСАХ ДОЛА ФИЛЬМ

Белград. (АПН соб. корр.). Публицист Радомир Суботич керте а волаш йола «Нопланта» яхача Новосадски киностуде творческий болхлой группа Малхбузен Европа городашка гIолла чакх а яьнна. Карл Маркса вахарцей гIулакхашцей ювзаенна документальни кадраш йоахаш хиннай.

— Юххьанца цхьа фильм дакхха лаьрхIа дар тхо,— яхаш дувц Радомир Суботича. — Цхьабакъда съемкаш е доладелча тха дог тийшар, гулъяьча материало Iилман коммунизмана лард еллачох полнометражни документальни фильмай біарчча сери хьае йиш хулийташ хиларах. Ишта хьахилар «Трир—Маркса къонала город» яхаш кхы а ленташ арахецара. «Коммунистически Манифест» мишта оттаяьй хьахьокхаш йола идея, Маркса идеяш кердача Югославе кхоачашъеш хиларах йола повесть.

Новосадски кинематографисташа иштта яьхай Фридрих Энгельса вахарен революционни гIулакхийн хьакъехьа керда фильм хьадара лард хургйола кадраш а.

А. ШЕРСТЮК.

КЪАХЬЕГАМЦА ЧIОАГIДЕННА ДОТТАГIАЛ

Нохч - ГIалгIай химически заводе барт тайна къахьегаш ба эрсех, нохчех, гIалгIаех, украинцех, эрмалоех, кхыча къамех бола болхлой.

Завода коллектив барт-цхьоагIо йолаш хиларахи, цаI массанена тIехьа массавар цхьаннена тIехьа яхача коммунистически принципагIа уж къахьегаш хиларахи дукха масалаш доаладе йиш я. ДIаладахача шера хала цамогаш болча цар болхлошта Трапезников Сергея, Кускова Валентинана дукха цIий эш аьнна хоам кхаьчар больницера. Ши-ше нига цIий дала вала гIерташ дукха нах бар, яхаш дувц завода парторганизаце секретара Карташова Клавдия Яковлевнас. Дукха ха ялалехьа царна эша цIий дала больнице кхаьчар эрсех, нохчех, гIалгIаех, кхыча къамех бола болхлой. йоах цо. ХIанз а тIехьа шоашта цIий денначa новкъосташта чIоагIа баркал яхаш ба уж. Завода болхлоша шефал лелаллеш я Грознера № 2 йола горбольница. Нагахьа санна цига хала бадача унахошта цIий эшаш хилча а сиха оарцагIа боал завода болхлой. Дукха ха йоаццаш цIий эш аьнна хоам кхаьчар больницера. Цу сахьате заводера 12 болхлочо ваха а ваха цIий делар.

Нагахьа санна коллективера моллагIа саг харцахьа ваьлча массане а бала кхоач. ДIадахача шера массехк саг вар тха заводе каст-каста корта бохабу малараш мелаш балха ухаш, яхаш дувц завода кулгалхоша. Царна гIо дара оарцагIбаьлар цар новкъостий, партийни, профсоюзни организацеш. Производственни совещанешка, собранешка бийцар уж. Цох а хIама хилаьзар. Цул тIехьагIа завода керттера инженер Хабасахалова Галина Яковлевна керте латтача алкоголизмаца къовсам лоаттабара йолча комиссе дарба дайта бахийтар уж. ХIанз хьалха хиннача тайпара башха-дика производственникаш ба уж. Шоаш нийсача наькъа тIа баьхача коллективана баркал яхаш ба.

Цигара пенсе водача сага цIаккха ший коллектив йицлургйоацаш гIулакх гойт болхлоша. Дукха ха йоаццаш пенсе вахар Октябрьски революце орден лелеш вола стеклотарни цеха начальник Акимов Александр Семенович. СалаIа из накъавоаккхача денах ший тайпара цIей хилар цунна а цунца къахьегаш хинначарна а.

Къахьегамеи производственни дисциплина телхаерашца лира къовсам лоаттабу заводе. укхаза болх беш я массехк политкружок, атеистически лекторий, кхоъ экономически группа, экономически знаней юкъерча звено школа. Эрсий, нохчий, гIалгIай меттала доттагIленах каст-каста лекцеш еш заводе. Цох а боккха пайда боал.

«Хье яхье хьалха латте хьайна тIаккеве хьай новкъост, хье балхах дика кхете дIале цунна хьай опыт» яхача девизагIа къахьегаш ба завода дукхагIбола болхлой. Царех ва слесарий бригада бригадир Берсанов Лема, механик Багиев Зелимхан, аппаратчикаш Айсханов Баудин, Терещенко Петр, наладчик, завода партбюро член Елфимов Иван Андреевич, кхы дуккхабараш. Цар дукха къона специалисташ хьалкхебаьб.

Барттайнача завода коллективо продукцена реализаци яра пятилетка кхоалагIча шера план тIехкхоачашъяьй.

КПСС ЦК-с партеген советски халкъаген даь Кхайкарал чIоагIа къоабалдаь хьал а лаьца завода болхлоша біубенна дIадоладаьд ер керда шу.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КЪОАРШОЙ - ЧЕРКЕСИЙ АВТОНОМНИ ОБЛАСТЬ. Хоза хул Iай Малхбузен Кавказа лоамашка. Теберда, Домбай, Архиз — туристаштен лоам лыжаш хеххкара спорт дукхаезараштен къаьстта хьаштдолаш моттигаш я.

Къаьстта дукха лоа долаш да укхазара Iа укх шера. 60—70 сантиметр кIоарга да лоа.

Спортивни инвентарь кердаяьккхай турбазашка. Лоамашта юкъерча наькъа такилгашка бугельни подъемникаш оттаьй. Духхьашха цу наькъашка гIолла лела болалурашта цу говзала къайленаш ювц опытни инструкторашa. Укх Iай шоай отпуск лоамашка дIахьоргья 20 эзар гаргга саго.

СУРТА ТIА: 320 моттиг йола салаIа баьхкарашта лаьрхIа «Домбай» яха гостиница.

К. ТАРУСОВА сурт. ТАСС фотохроника.

СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆ СПОРТ ◆

Къоначарна юкъера яхьаш

Дешархой Iан каникулаш хиннача деношка Грозне хьалхара моттиг яккхара шахмтехи шашкехи яхьаш хилар Заводской, Ленински, Октябрьски, Старопромысловски районий къонача спортсмений командашта юкъе. Шахматистий хIара команде дакъа лоацаш бар кхо кIаьнки цхьа йиIиги, хIаьта шашистий команде — ши кIаьнки цхьа йиIиги.

Шахматистий хьалхарча туре Ленински Заводскойи командаш цхьатарра счет 3:1 йолаш эшайир Октябрьскии Старопромысловски районашкарча къонача шахматисташа. ХIаьта цу шин районий командашта юкъе хиннача яхье счет 3:1 йолаш хьалхле Октябрьски района къонача шахматисташа яьккхар. Счет 4:0 йолаш котало яьккхар цар Заводской района шахматистащца лайзача а.

Иштта шийттнех итт очко Iалаш а яь шахматистий командашта юкъе хьалхара моттиг Октябрьски района команда спортсменаша: М. Матвосяна, М. Ужахова, В. Жука, А. Кульбякинас яьккхар. ШоллагIа моттиг Ленински района къонача шахматисташка кхаьчар.

Шашистий командашта юкъе хиннача яхье нйснех цхьатарра ялх-ялх очко Iалаш а еш хьалхарен шоллагIен моттигаш Старопромысловскии Ленинскии районий командаша йийкъар. Къаьстта дика лайзар шашистий турнире Ленински района команда викалаш, берригаш а № 41 йолча школа дешархой: Х. Дурдиев, М. Вацуев, Вечигова Аза.

Котало яьккхача командаштен къаьстта дика лайзача цхьацца болча спортсменаштен дипломаши мах бола совгIаташи делар городской спорткомитето.

В. ЖУК-ТРИПОЛИТОВ,
яхьай керттера судахо.

ГРИППАХ ЛОРАЛЕ

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

Грипп — дIа-хьа доала лазар да. Из хьадоал гриппах цамогаш волча сагагара. Грипп хьахулийтар геттара эIамига микроорганизм — вирус я. Из лазар кхет гриппа вирус йолча феца садаьккхача, е грипп кхийттача саго лелаяьча цIагIарча хIамашка гIолла.

Гриппах цамогаш хила тарлу моллагIча а ханара саг. Из лазар дукхагIа дарж гурахьа-Iан замалахь. Цу хана грипп дIа-хьа ца даржийтара къовсам лоаттабелга берригача адамлен керттерчарех цхьа декхар да.

Грипп дIадолалу цIаьхха деррига дегI во а хулаш, кортен маьженаши а лазаш, дегIа йIовхал а лакхлуш. Цкъаза кхайкавеши, мераж Iоухаши а хул грипп кхийтта саг.

Iалаьмате боккхача лоархIаме да гриппа ший ханнахьа дарба дар. Из ца дича грипп кIоарглуш, дега, пехкашта, кхыча моттигашта лазар кхеташ моттигаш нийслу. Из сага вахара кхерам тIатоссаш да. ДукхагIча даькъе цу тайпара моттигаш нийслу лоро оттадаь дарба дизза чакх ца доаккхаш, боккъонца профилактика ца лелаеш болча наха юкъе.

Гриппа юххьанцара белгалонаш гучаялча унахо геттара сиха метта Iовужаве веза, тIаккха лор веха а веза. Ше къаьсттача цIагIа оттабе беза цамогаш волчун маьиги, е духьал хIама а элла дIакъоастабе беза. Унахо улла цIа лаьрххIа цIендеш хила доагIа, уйнаш а чухь латта хIамаш а ведар хих хIама дуа цхьа Iаг хлорни кIир а тохаш йила еза. Цу цIагIара фо массе хана керда а цIена а хила деза.

Кхайкавечеи Iиршиг доалачеи хана йовлакхаца бат а мераж а дIакъовла декхар да гриппах цамогаш волчун. ХIаьта унахо волча цIагIа лелача унахцIенача наха диазза вIашкадиллача хи-кисе батагIйоаллорг лелае еза.

Грипп кхийттача сага ший къаьстта пхьегIаш а тIа-кIал юлла хIама а хила йоагIа. Унахочунга хинна барзкъаш, тIа-кIал дуллар кхехкадеш дитта деза, хIаьта цо хIама диа пхьегIаш кIеж яьккхача хица йила еза.

УнахцIенон органаша Iалаьмате дукха болх бу грипп дIа-хьа ца даржийтара. Грипп ца хилийтара вакцина, гаммаглобулина маьхий детт наха. Гриппа духьала лораша шерра пайда эц гриппа духьаларча сывороткех, оксолинови мазах, интерферонах, антибиотикех. Цхьабакъда цIендаь грипп дIадаккхара цунах а кхоачам хилац.

Грипп ца кхетара боккхача лоархIаме да феца, хица дегI чIоагIделга. Боккхача маьхе да Iурра-Iура шийла хий а кхерза цIока цIийдеш декъа гата хьакхар. Цо чIоагIъю сага унахцIено, шелалга ваьннача сага дегIах атта латац гриппа вирус.

Ха а ховш дIадоладе деа Iач хана дегI чIоагIделга. Юххьанца фе ваннаш гIаэца еза: Iуйрийна форточка хьадийлла цIена фо долча цIагIа 15 минота лела веза цхьа трусик мара йоацаш, тIаккха гата хьакха деза. Цул тIехьагIа мела хий кхерза деза дегIах массехк дийнахьа, декъа гата хьокхаш дегI цIий а деш. ТIаккха мара вала мегаргвац шийлача хига.

ХIаране ше-ший профилактика лелаярал совгIа болх беча моттигашка а леладе деза грипп дIахьа ца даржийтара дола гIулакхаш. Гриппах цамогаш хинна нах ханнахьа дIакъоастабари царна дарба дайтари — наха юкъе грипп ца даржийтара эггара лоархIамегIа да.

Кхоачашъе гриппаца къовсам лоаттабара бокъонаш! Нагахьа санна грипп кхийттадале — цIагIа лор дIавеха!

Т. ЭПЕНДИЕВ,
медицински Iилмай кандидат.

Музыка—В. И. Ленина вахаре

Из цIи йолаш яр Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школе хиннача музыкальни сайре. Цу школе бетта цкъа хул Владимир Ильича вахара хетаяь сайренаш.

АргIанарча сайренга дешархошта хайра Ленин музыка дукхаезаш хиларах, къаьстта теркам тIаозар хIанз музееш хиннача Ленин ваьхача моттигашка — Ульяновске, Самаре, Ленинграде, Кремле хиннача фусамашка лаьттача къаьнача рояла. Ленина деррига вахаре йоккха моттиг дIалоацаш а, цо лелабеча къовсаме гIо деш а, дега салоIам беш а хиннай музыка.

Владимир Ильич Ленина вахаре музыка лоархIамах йола доклад чакхъяьнначул тIехьагIа, цунна дукхаезаш хиннача музыкальни произведенешка ладийгIар дешархоша.

Концерте хьинаре дакъа лаьцар Карабулакерча № 13 йолча музыкальни школа хьехархоша. Цар кхоачашдир «Фордахой» яха Вильбоай дуэт, «Дубинушка», «Тутмакх», «Халача Iазапо кIалвита» яха а кхыдола а иллеш. Цул тIехьагIа дешархоша ладийгIар пластинка тIа дIаяздаьчара локхача «Цул дикагIдар хац сона, хIара дийнахьа цунга ладувгIа кийча ва со» В. И. Ленина аьннача «Аппассионата» яхача Бетховена иллега.

Сайре чакхйоалаш дешархоша жоп делар В. И. Ленина вахарах долча дуккхача хаттарашта.

Белгалдаккха доагIа юкъарча дешарен музыкальни школашта юкъе цу тайпара айхха бувзам хиларо дешархошта патриотически, эстетически, культурни кхетам балара доккха гIо делга.

В. БАКАЛЮК,
Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школа ВЛКСМ комитета член.

Дикача дешо а верзаву

Дукха ха я Антонина Емельяновна Д. пенсе йола, иштта дале а юкъ-юкъе йоагIа из шийна дукхаезача, дуккхача шерашка ше болх баьча «Гипрогрознефть» институте. Коридорашка, лабораторешка чакхъяьнна, новкъостех біаргтеха яьлча, цIаккха а чу. йодаш из здравпункта заведующи Раиса Григорьевна Тхор йолча дIачу ца отташ.

Укхаза корадоагIа цунга ала дIайха дош, эшаш хуле кийча ба дарба а гIо а де. Цу тайпара моттигаш дукха хул Раиса Григорьевнай практике.

Иштта Раиса Григорьевна йолча гIо дехаш вера института сотрудник. Лазар гаьна даьннадар. Дукха ха йове йийзар лора юха а юха а анализаш еш, нийса диагноз оттадара. ТIаккха дарба доладир. Цу гIулакхо новкъостал дир унахочунна кастагIа верза а ший балха тIа дIатIаваха а.

Института здравпункт наха юкъе пахаддаш унахцIено лораеш санитарно-гигиенически пропаганда а хьалхара медицински гIулакх де а лаьрхIа я. ХIаьта цу декхарех из дика лоархIа а ю.

Ший ханнахьа чакхдоах здравпункта лораша института болхлошта профилактически тохкамаш. Цо торо хулийт ший ханнахьа лазар гучадаккхен цул тIехьагIа дарба деи.

Нийслу моллагIча сотрудникага дарба де деза аьлча, цунах дош ца хеташ цо из теркал ца деш. Раиса Григорьевнас хIара дийнахь дIадагадохийт цунна, чувех из ше йолча, хьехам лу, унахочо ший лазара теркам тIабохийтаргболаш дола гIулакх вIаштIехьлоакх.

«Гипрогрознефть» здравпункте деррига хьалаш да унахошта дарба дика дара. Кердача тайпара дарба де торо луш йолча медицински оборудованеца Iалашъяь терапевтически, процедурни, физиотерапевтически, церташта дарба ду кабинеташ я.

Института парткоме тхога аьлар:

— Оаха проекташ ший ханнахьа уттаярца доккха дакъа кхоач здравпункта болхлошка. Цар шоай ханнахьа верзаву лазар кхийттар, дуккха мероприятеш чакхйоах дIа-хьа доала лазараш ца даржийтара. КIай халаташ дувхача тхоай новкъосташта дегI тIара баркал ях оаха.

ОагIув оагIох теха лорaца-терапевтаца Тхораца дуккхача шерашка болх беш ба церий лор Гаголина Галина Михайловна, йоккхагIйола медсестра Лубенцова Дина Григорьевна, процедурни медсестра Нина Федоровна Исакова. Царех хIаранех дукха дувца йиш яр.

Иштта, Лубенцова Даьхен тIом чакхбаллалца цига хиннай Тахан а унахой берзабеш я Дина Григорьевна. Массехк дезача пачхьалкхен совгIатаца белгалбаьккхаб цун къахьегама а тIема а никъ.

Из кулгаллеш я «Гипрогрознефть» института санитарни дружинана. Районашкарча а городерча а сандружиннцай яхьашка дакъа лоацаш массе хана хьалхарчарех цхьа моттиг йоаккх здравпункта ветерано. Вурийттлаге гIа шу да цо цига болх бу.

Белгалдаккха деза здравпункта болхлоша шоай балха говзал лакхъеш хилар. Стоматолог Г. М. Гаголина дешаш я Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета химико-биологически факультета 3-ча курсе. Иштта укхаза Iомаду доазол дехьа а вай мехка а медицина карагIдаьннараш.

Цар деча гIулакха чIоагIа раьза ба института болхлой. Каст-каста ух царга баркал яхаш письмош.

Л. РУДСКИЙ,
«Заветы Ильича» яхача газета болхло.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Висла шинна а оагIорахьарча берда йистошца хьалъуллa Европерча хозагIйолча столицех цаI —Варшава. ТIемо дохадаь гIирсаш тахан дагадохийтараш музеяй экспонаташи сурташи мара дац. Шерача наькъий дIоаххала хьалъэттай хIанзарчар тайпара йола дуккхаза вIаштIаръяь зданеш. Алхха дIадахача цхьан шера керда хьалдаьча цIеношка чухайшаб барайтта эзар дезал.

СУРТА ТIА: Понятовске тIий.

ЦАФ—ТАСС сурт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 январь
I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. 10.15 — «Волжски исполин» яха телевизионни очерк. 10.45 — Босбола телевидени. «Хьайбай дунен тIа». 11.45 — Ашарах дола дош. Передача дIахьу композитора Щедрина. 15.25 — Передачай программа. 15.30 — Босбола телевидени. «Саг йоалаярах, маьре яхарах, безамах» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 16.00 — Iалам довзар. Москвана юххера Iалам. 16.20 — «Оаихазарий дахар». 16.45 — «Эрсий мотт». 17.30 — Дешархошта. «Дошо шайба» яхача клуба приз яккхар. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Берашта. Теникий тика тIа. 18.35 — Миллионий ленински университет. Общественни шийн хьашташ цхьана тардар. 19.05 — ИйслагIча пятилетка хьалха латтараш. «Электроинструмент» завода токарь Костоев (гIалгIай меттала). 19.15 — «Мехкдаьтта — хIара денна» яхача телевизионни документальни фильма премьера. (Нохч - ГIалгIайн Къилбаседа ХIирийн телевидене цхьана даьккха фильм). 19.30 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 19.50 — Босбола телевидени. «Мишта чIоагIделар болат» яха телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Белов. «Плотника дувцараш» яха телевизионни спектакль. 22.55 — Босбола телевидени. Балет езаш барашта. 23.20 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

20.10 — Шоана. бераш. 20.20 — «ТIаьр юккъе дохкал мара деце а ший лаьтта деза» яха литературно-драматически композици.

18 январь
I ПРОГРАММА

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. «Дошо шайба» яхача клуба приз яккхара. 10.15 — Босбола телевидени. Юртарча агитбригадашка ерригроссийски хьажара лауреатий выступленеш. 11.50 — Босбола телевидени. «Балет езаш барашта». 15.35 — Передачай программа». 15.40 — Документальни фильмай программа. 15.55 — Шахматни школа. Шахматистий-разрядникий класс. 16.25 — Биологеи медицинаи гIулакхаш. 16.55 — «Илли Iомаде». 17.15 — Дешархошта. «Вай Гайдар». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Берашта. «Самукъане ноташ». 18.35 — «Социализма дуне». 19.05 — Босбола телевидени. «Дунен халкъий творчество». 19.40 — «Марси жIови» яхача заводера репортаж. 19.55 — Босбола телевидени. «Мишта чIоагIделар болат» яха телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Кагирхой спортивни программа. 23.15 — Босбола телевидени. Оперетта езаш барашта. 23.45 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.55 — Хьалха латтараш. «Красный молот» завод (нохчий меттала). 18.15 — Документальни фильм. 18.25—ИйслагIча пятилетка гIишлошъеча. СМУ-1 (гIалгIай меттала). 18.55 — Киножурнал. 19.05 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла», информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.25 — Хоамаш, реклама. 19.30 — Концерт.

РАДИО

17 январь

6.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаши хаоттамн. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Вай мехка халкъаша Ленинах иллеш доах» яха концерт-композици (гIалгIай меттала). 8.50 — «Iилма-технически информацеш-74» (эрсий меттала). 16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Вирусни грипп» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.30— «Уж доттагIий хилар» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.45 — Доггуйла айду документ. КПСС Центральни Комитето партеген халкъаген даь Кхайкарал къоабалду (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.40 — Интернациональни доттагIлен радиоклуб (гIалгIай меттала).

18 январь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаши хаоттамн. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25— Халхара ашараш (нохчий меттала). 8.40 — «Юрта боахама коллективизацеча шерашка Нохч - ГIалгIайчу хинна классови къовсам» яха Аушева беседа (гIалгIай меттала). 16.00 — «Юртара коммунистий йоакхонаш» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.15 — ДоттагIий оазаш. «Къамаьл ду Душанбе» (эрсий меттала). 16.30 — Юртара къахьегамхой, шоана дола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, наг-нагахьа кIезиг-дукха лоа а делхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 4—8, Грозне 5—7 градус шелал йолаш хилеи тарлу. 17 январера 22 январага кхаччалца морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш ха хила а фегара температура 18—19 январе бийсашке 7—12, деношка 4—7 градус. 20 — 22 январе бийсашка 4—7, деношка 0 градусагара 5 градусага кхоачаш шелал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

Газет арадува шинарен, ерен, шоаттен деношка.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

СФ05013. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 425.